

CAIXES D'ESTALVIS I DESENVOLUPAMENT AL SUD

**CAIXES D'ESTALVIS I
DESENVOLUPAMENT AL SUD**

EDICIÓ: SETEM Catalunya (www.setem.cat)

AUTORIA:

JESÚS CARRIÓN I JOAN PI
Observatori del Deute en la Globalització ODG (www.odg.cat)

JORDÍ MARÍ
Finançament Ètic i Solidari FETS (www.fets.org)

VÍCTOR MAESO
SETEM (www.setem.org)

COORDINACIÓ: SETEM

TRADUCCIÓ I REVISIÓ DE TEXTOS: L'Apòstrof, SCCL (www.apostrofof.coop)

FOTO PORTADA: Transnational Institute (www.tni.org)

MAQUETACIÓ: Elena Poncell i Garcia

IMPRESSIÓ: Seraff - Indústria Gràfica Publicitària, SA

DIPÒSIT LEGAL:

AMB EL SUPORT DE:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

Aquest document ha estat elaborat amb el suport econòmic de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) del Ministeri d'Affers Exteriors i de Cooperació espanyol. El contingut d'aquest document és responsabilitat exclusiva de SETEM i en cap cas s'ha de considerar que reflecteix l'opinió de l'AECID.

AGRAÏMENTS ESPECIALS A:

Laura Alcubilla, Noemí Cortès, Núria Dotras, Anna Gurney, Júlia Martí, Jaume Osete, Núria Prades i Luis Villarejo

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

1. Alguns conceptes bàsics	4
2. Antecedents: CV negre dels bancs i els seus impactes al Sud.....	5
3. Per què les caixes i per què les grans empreses?	6
4. Estructura de l'estudi	7

CAPÍTOL 1

MISSIÓ FUNDACIONAL I POSTERIOR 'BANCARITZACIÓ' DE LES CAIXES D'ESTALVIS

1. Què són les caixes d'estalvis?	9
2. El procés de 'bancarització' de les caixes d'estalvis.....	12
3. L'impacte de l'obra social de les caixes als països del Sud.....	16
4. Altres impactes de les caixes al Sud, més enllà de l'obra social.....	19

CAPÍTOL 2

MAPA D'IMPACTES DE LES CAIXES D'ESTALVIS

1. Vulneració dels drets humans i impactes ambientals.....	23
2. Participació en la indústria espanyola d'armament	35
3. Negocis amb els habitatges de les famílies espanyoles.....	40
4. Taula de resum dels impactes de les caixes d'estalvis espanyoles.....	44

CAPÍTOL 3

POLÍTIQUES SOCIALS I AMBIENTALS DE LES CAIXES D'ESTALVIS .....

49

CONCLUSIONS, ALTERNATIVES I DEMANDES

1. Conclusions principals	53
2. Les finances ètiques: una alternativa.....	55
3. Demandes per als diferents actors del món financer	58
REFERÈNCIES.....	60

INTRODUCCIÓ

1 ALGUNS CONCEPTES BÀSICS

Sabem que amb els nostres estalvis les entitats financeres (bancs i caixes, principalment) fan “coses”; està clar que no els deixen adormits en un calaix. En funció de si l'entitat és més o menys transparent podrem saber -en general emprant molt esforç- algunes de les “coses” que fan amb ells, les quals no sempre gaudiran del nostre vistiplau.

Amb els nostres estalvis, les entitats financeres atorguen préstecs a empreses i particulars; això forma part de la intermediació bancària, l'activitat essencial d'un banc. Si l'entitat disposa d'un codi ètic intern, serà capaç de rebutjar donar préstecs o ajuts financers a aquelles empreses o particulars les activitats dels quals contradiguin aquest codi ètic. El problema és que els codis ètics són només això, codis, i voluntaris, i fins i tot la legalitat empara moltes activitats que resulten poc ètiques des d'un punt de vista, podríem dir-ne, humanista. Els estalviadors, nosaltres, no participem d'aquestes decisions.

“El problema és que els codis ètics són només això, codis, i voluntaris, i fins i tot la legalitat empara moltes activitats que resulten poc ètiques des d'un punt de vista, podríem dir-ne, humanista. Els estalviadors, nosaltres, no participem d'aquestes decisions”

Amb els nostres diners -i això ja no forma part de l'activitat tradicional d'un banc (i menys encara d'una caixa)- també s'inverteix en empreses i projectes. Això no és intermediació financera, això és intentar obtenir dividends d'unes quantitats que l'entitat té en dipòsit mitjançant la compra d'accions d'una companyia o posant-los en un projecte que promet rendiment. La mateixa reflexió d'abans sobre el codi ètic seria vàlida per a aquesta activitat, com deia, no pas tradicional de les finances, però que s'ha acabat naturalitzant en el si de les entitats, amb les causes ben arrelades a la liberalització del sector bancari, que va començar els anys 60 i 70 al nostre país. Les diferents lleis liberalitzadores són les que van permetre a les caixes obrir sucursals fora del seu territori i competir amb els bancs¹.

¹ RODRÍGUEZ, Luis; CALVO, Antonio; PAREJO, José Alberto; CUERVO, Álvaro. Manual de sistema financiero español. 2008, 21a edició.

2 ANTECEDENTS: CV NEGRE DELS BANCS I ELS SEUS IMPACTES AL SUD

Sobre els efectes que aquests préstecs i inversions de les entitats financeres tenen en les poblacions i el medi ambient, en especial als països empobrits (o altrament anomenats "del Sud"), ja hi ha una bona pila de feina feta a Catalunya i a l'Estat espanyol.

“Les campanyes, impulsades per les organitzacions ODG, SETEM i Justícia i Pau, han forçat la interlocució amb els bancs i han aconseguit ser percebudes com una veu d’alerta i de seguiment per part de les entitats bancàries, malgrat que les mesures correctives que han implementat es mouen encara dins la lògica de la pura imatge i de la voluntarietat”

En paral·lel als estudis i les campanyes sobre empreses transnacionals i els seus impactes, van anar apareixent de forma evident els vincles d’aquestes amb el món de les finances, sense el qual les seves activitats serien impossibles de dur a terme. Per posar un exemple, la campanya “BBVA sense armes” i la més recent “Banco Santander sense armes”² han denunciat les participacions dels grans bancs espanyols (i també altres entitats financeres de l'Estat, incloent-hi caixes d'estalvis) en la indústria militar i en operacions d'exportacions d'armes a països en zones en conflicte. Les campanyes, impulsades per les organitzacions Justícia i Pau, ODG i SETEM han forçat la interlocució amb els bancs i han aconseguit ser percebudes com una veu d'alerta i de seguiment per part de les entitats bancàries, malgrat que les mesures correctives que han implementat es mouen encara dins la lògica de la pura imatge i de la voluntarietat.

En referència als impactes socials i ambientals als països del Sud, la xarxa internacional Banktrack³ fa anys que denuncia les inversions controvertides del conjunt de la gran banca internacional, molt abans de la crisi financera del 2008. Evidentment, la gran banca espanyola també hi surt reflectida, i novament trobem Santander i BBVA involucrats en projectes i empreses que vulnereu drets humans. Conjuntament amb Banktrack, l'organització SETEM ha fet campanya contra aquestes dues entitats i s'ha centrat principalment en projectes a l'Amèrica Llatina, dels quals el més emblemàtic per les dimensions del seu impacte és el complex hidroelèctric Rio Madeira al Brasil⁴.

2 www.bbvasensearmes.org / www.bancsantandersensearmes.org

3 www.banktrack.org

4 www.odg.cat/documents/publicacions/InformeODG_Madera_Web_CAT.pdf

3 PER QUÈ LES CAIXES I PER QUÈ LES GRANS EMPRESES?

En aquesta línia d'investigació i de fer públiques les relacions de les entitats financeres amb activitats irresponsables, faltava un estudi aprofundit de les caixes d'estalvis de l'Estat espanyol, en tant que finançadores també d'aquestes activitats, que es contraposen de manera clara als beneficis de l'obra social d'aquestes entitats. Com a estalviadors o inversors, ens ofereixen més garanties les caixes que els bancs, en el cas que la nostra ètica vulgui evitar perjudicis als pobles del Sud? Aquesta és una de les preguntes que voldríem respondre.

Aquest estudi que teniu a les mans vol cobrir aquesta llacuna i agrupar molts estudis parcials que s'han fet sobre les caixes d'estalvis, com els realitzats dins les campanyes "BBVA i Santander sense armes", de manera que el panorama "caixes-vincles amb activitats controvertides" aparegui més clar i més complet.

“La vinculació de les caixes d'estalvis catalanes i espanyoles amb aquests actors d'anticooperació és un indicador de la direcció que han pres aquestes entitats, que s'allunya del seu esperit fundacional”

Partirem del fet que les grans empreses transnacionals tenen darrere seu, malauradament, una trajectòria de vulneracions de drets humans, inherent al seu poder econòmic (capaç d'influir en governs i, per tant, en legislacions) i a la seva lògica de privatitzar beneficis i socialitzar-ne les pèrdues, no sols monetàries sinó també mediambientals i socials. Tal com demostren organitzacions com OMAL⁵ o el procés anomenat Tribunal Permanent dels Pobles⁶, les grans empreses europees actuen amb gran impunitat arreu del món i deixen exiguos beneficis allà on operen, més aviat un rastre de desplaçaments de comunitats, degradació del medi ambient, pèrdua de biodiversitat i de sobirania dels pobles. La vinculació de les caixes d'estalvis catalanes i espanyoles amb aquests actors d'anticooperació⁷ és un indicador de la direcció que han pres aquestes entitats, que s'allunya del seu esperit fundacional.

Per altra banda, aquesta publicació també vol donar a conèixer una alternativa ètica al model bancari actual: el moviment de les finances ètiques, que és una realitat en vies de consolidació a Catalunya i l'Estat espanyol, i que recupera algunes de les característiques inicials de les caixes (vinculació amb l'economia local, voluntat d'inclusió financera, contribució social al territori) i les porta molt més enllà en termes de centralitat de l'ètica en el negoci, transparència i democràcia.

5 www.omal.info

6 www.enlazandoalternativas.org/spip.php?article731

7 www.odg.cat/ct/inicio/publicacions/11.php?id_pagina=11&id_noticia=&id_agenda=&publicacions=3&id_publicacion_s=24&categorialink=&id_butlleti=&any_but=&id_nota=&id=

4 ESTRUCTURA DE L'ESTUDI

Hem estructurat aquest estudi en 3 capítols centrals.

1. Missió fundacional i posterior 'bancarització' de les caixes d'estalvis

Una primera anàlisi, molt lligada a l'actualitat, on s'estudia l'evolució de les caixes des de la seva missió fundacional i el seu progressiu procés de bancarització, per arribar a la situació actual amb la nova llei de caixes i les múltiples fusions d'entitats que protagonitzen les notícies. També parlem de la internacionalització de les caixes i del vincle cada cop més gran entre l'estalvi local i l'economia especulativa global.

2. Mapa d'impactes de les caixes d'estalvis

Una segona part que conté el mapa dels impactes globals (i també locals, com el cas de la gent afectada per les hipoteques) de les caixes d'estalvis catalanes i espanyoles. Aquest capítol s'estructura per sectors, entre els quals el vincle de les caixes amb aquelles empreses jutjades al Tribunal Permanent dels Pobles, el vincle amb la indústria armamentística i militar o el vincle amb l'especulació immobiliària.

3. Polítiques socials i ambientals de les caixes d'estalvis

Per últim, una valoració de les respostes a un qüestionari adreçat a la gran majoria de caixes d'estalvis de l'Estat, on se'ls demana sobre polítiques i codis de conducta interns, i altres mecanismes de filtratge de les activitats o empreses que poden finançar.

CAPÍTOL 1

MISSIÓ FUNDACIONAL I POSTERIOR 'BANCARITZACIÓ' DE LES CAIXES D'ESTALVIS

1 QUÈ SÓN LES CAIXES D'ESTALVIS?

A la primera pàgina del web de la CECA⁸ (Confederación Española de Cajas de Ahorro), trobem la presentació següent:

“Les caixes d'estalvis espanyoles són entitats de crèdit constituïdes sota la forma jurídica de fundacions de naturalesa privada, amb finalitat social i actuació sota criteris de pur mercat, encara que reverteixen un important percentatge dels beneficis obtinguts a través de la seva obra social.”

Una presentació que ja evoca la imatge social que gairebé tots tenim de les caixes d'estalvis, però que introdueix també una de les complexitats principals que trobem en mirar les caixes d'estalvis amb una mica d'atenció: les contradiccions. De fet, rellegant aquesta definició no podem evitar fer-nos una altra pregunta: per què cal articular un mecanisme social (obra social) en una entitat que té una finalitat social per si mateixa? És com si la mateixa definició que en fa la CECA volgués justificar la finalitat social de les caixes tan sols a través de la seva obra social.

Al mateix web, a l'espai que presenta l'obra social, ens trobem la presentació següent:

“Les caixes d'estalvis són fundacions de caràcter privat que combinen dues funcions, una financera i una altra de social. Com a entitats financeres, les caixes gestionen més de la meitat dels recursos captats entre les empreses i les famílies espanyoles, i lideren, en sumar els actius de les 45 caixes, l'activitat creditícia del sistema financer. En el seu vessant social, les caixes s'ocupen, en essència, d'evitar l'exclusió financera i de fomentar el desenvolupament econòmic, i promoure el progrés social i cultural de les seves comunitats d'origen.”

Encara que el caràcter social orienta qualsevol activitat de les caixes, on aquest compromís es fa més visible és a través de les diferents manifestacions socioculturals de l'obra social, com la construcció i/o el manteniment de diversos centres, i la realització d'activitats que es destinen a les principals demandes socials, des del medi ambient fins a la cultura, sense oblidar els programes d'integració dels col·lectius amb més problemes, així com la restauració i la conservació del patrimoni historiocoartístic.

Sense l'obra social de les caixes, molts ciutadans espanyols, especialment en el medi rural, no tindrien nombrosos serveis assistencials i veurien pràcticament impossibilitat el seu accés a la cultura."

I aquesta és una presentació que també mereix una lectura detallada. En aquest punt del web, resulta que les caixes d'estalvis ja no tenen una finalitat social, sinó que ara ja combinen dues funcions: una de financera i una de social. I, probablement, aquesta sigui una mostra de l'evolució que han anat fent les caixes al llarg del temps, que ha creat un abisme cada vegada més gran entre la seva funció financera i la social i que ha arribat fins al punt de convertir l'obra social en un apèndix més dels seus departaments de màrqueting.

Recull aquesta definició una referència que resultarà probablement contradictòria per a aquelles persones que decideixin seguir llegint aquesta publicació, ja que amb aquest afany de vestir les caixes d'estalvis d'entitats essencialment socials s'arriba a dir que el caràcter social orienta qualsevol activitat de les caixes. Però, quin és el caràcter social de moltes de les actuacions que recull aquesta publicació? Quin caràcter social podem veure en la participació en el capital d'empreses vinculades a la indústria armamentística o d'empreses que vulneren els drets humans en països allunyats del nostre?

Finalment, la definició recull alguns exemples de la funció social que juguen les caixes d'estalvis. Sense voler entrar a valorar quin pes té l'estratègia comercial que s'amaga darrere de moltes decisions lligades a l'obra social ni a avaluar el veritable impacte social d'algunes de les activitats que s'hi engloben, volem deixar palès que ens sembla evident que la majoria de caixes d'estalvis juguen algun paper social i tenen algun impacte social positiu: des de fer arribar serveis a indrets on aquests no hi haurien arribat si no fos per elles fins a algunes de les actuacions de les seves obres socials. La qüestió, però, al nostre entendre, no és tant l'impacte positiu que puguin generar, sinó l'immens impacte negatiu que estan generant, derivat dels seus vincles amb activitats i empreses que disten molt del seu esperit fundacional i que sovint són contradictoris amb els codis ètics de les entitats i amb la voluntat de bona part dels seus clients.

Buscant per la xarxa una definició de les caixes d'estalvis menys partidista i més actual ens hem trobat la que fa Viquipèdia⁹.

“Una caixa d'estalvis és una entitat financera especialitzada en els comptes d'estalvis i en l'atorgament de crèdits hipotecaris, equiparable en tot a un banc, excepte en el fet que aquests poden disposar dels seus excedents per satisfer el seu ànim de lucre, mentre que les caixes, per la seva naturalesa jurídica, són fundacions, privades o públiques, amb caràcter assistencial que tenen limitacions pel que fa a l'ús dels seus excedents, ja que tenen l'obligació per llei de reinvertir els beneficis derivats de la seva activitat financera en obra cívica que creï riquesa econòmica i social allà on operi la caixa d'estalvis. És a dir, no reparteixen dividendes entre uns accionistes que, d'altra banda, no tenen.

Una part important dels beneficis obtinguts, doncs, torna a la societat a través de l'anomenada obra social, que pretén atendre les demandes de la societat en aspectes tan diversos com la integració dels col·lectius més desfavorits, activitats culturals, restauració i conservació del patrimoni històric i artístic, conservació del medi, etc.

En general, i malgrat la llibertat que tenen per realitzar qualsevol mena d'operacions financeres, estan especialitzades en la canalització de l'estalvi popular i en el finançament de les famílies i de les petites i mitjanes empreses. Tenen un fort arrelament local, amb una densa xarxa d'oficines d'implantació fonamentalment regional.”

Aquesta definició ens sembla més propera a la imatge que bona part de la societat té de les nostres caixes d'estalvis, sense conèixer-ne els impactes més negatius o les seves pràctiques menys socials.

I encara una altra, a la versió en castellà de la mateixa enciclopèdia lliure, Viquipèdia¹⁰:

“Una caixa d'estalvis és una entitat de crèdit semblant a un banc. Solament es diferencien pel seu caràcter legislatiu. Concretament, els bancs són societats anònimes, mentre que les caixes d'estalvis es regeixen per la llei de societats limitades de caràcter fundacional, motiu pel qual han de destinar, per exemple, una part dels seus dividendes a finalitats socials o tenen representació governamental en el seu si, encara que no per això deixen de ser privades”

Aquesta darrera definició estableix molt poca distància entre les caixes d'estalvis i els bancs. Una distància que lamentem que amb el temps s'hagi anat escurçant i que, amb les reformes actuals que viu el nostre sistema financer, les quals tot just acaben de començar, probablement acabarà desapareixent, fet que suposarà la bancarització definitiva de les caixes d'estalvis.

---

9 ca.wikipedia.org/wiki/Caixa_d'estalvis

10 es.wikipedia.org/wiki/Caja_de_ahorros

2 EL PROCÉS DE 'BANCARITZACIÓ' DE LES CAIXES D'ESTALVIS

Si bé és cert que sempre hi ha hagut veus crítiques amb el paper de les caixes d'estalvis¹¹, també és veritat que la percepció majoritària que en tenim és positiva i, probablement, per això encara avui siguin les principals gestores dels recursos familiars. No obstant això, aquesta percepció del seu paper social s'ha anat afeblint amb el pas del temps i molt probablement no es tracti tan sols d'una percepció, sinó d'una realitat. Ens preguntem, per exemple, si és per això que avui algunes caixes d'estalvis dediquen bona part de les seves inversions publicitàries a reforçar la imatge de la seva labor social, com si es tractés de la seva labor principal.

Però, per què ha canviat tant la percepció que tenim de les caixes d'estalvis? Immersedes en un món com el financer, que ha experimentat un creixement desorbitat i molt per sobre de l'evolució de l'economia real, les caixes d'estalvis sembla que hagin oblidat els seu orígens o que s'hagin allunyat molt del seu Nord, i s'hagin deixat arrossegar per un objectiu de creixement que ha passat per davant de tot. Com, si no, podem entendre que cada vegada hi hagi més caixes d'estalvis amb participacions d'empreses multinacionals que inverteixen en promocions immobiliàries i vinculades amb negocis armamentístics o vulnerin els drets humans? Què tenen a veure totes aquestes activitats amb la seva raó de ser social?

Avui sabem, per exemple, que les caixes d'estalvis han estat un dels principals inversors en el negoci immobiliari del nostre país i han cercat grans plusvàlues a curt termini amb les quals ara s'han enganxat els dits. La crisi financera ens ho ha fet més evident del que ja ho era, fins al punt de trobar-nos aquestes entitats com a titulars dels principals estands a les fires immobiliàries, que miren de vendre uns actius en què probablement mai haurien hagut d'invertir. Una vegada més, cal preguntar-se quina era la finalitat social que hi havia darrere d'aquestes inversions.

També sabem que les caixes d'estalvis han arribat a tenir un 12% de l'Índex General de la Borsa de Madrid¹², amb participacions que ara es venen per mirar de trobar el líquid que no troben

11 Des d'abans del seu naixement, alguns sectors de la societat hi han vist una eina d'apropiació per part d'uns pocs dels excedents generats per les classes obreres.

12 VEGAS, Patricia. "¡Cuidado! La venta de participadas es el camino de las cajas para financiarse", dins El Economista, 2010.

pels canals habituals. En el moment d'escriure aquestes ratlles, les caixes d'estalvis encara tenien més de 25.000 milions d'euros en participacions empresarials, segons dades de la CNMV. Participacions en empreses amb una finalitat social, com NH Hoteles, Repsol o Gas Natural, per posar tres exemples. Realment, costa entendre quina és la funció social que es persegueix amb totes aquestes participacions empresarials.

Les caixes d'estalvis han viscut l'època històrica de la realització hegemònica del capitalisme i de la globalització neoliberal. I han viscut aquests cicles des d'un dels entorns que més s'han liberalitzat i on l'activitat més s'ha allunyat de qualsevol raonament social, abraçant la màxima especulació, com ha estat el món financer. Per tant, les "pressions" externes que poden haver rebut les caixes d'estalvis des del seu entorn financer probablement no hagin afavorit el reforçament del seu caire social, sinó tot el contrari.

Els canvis en la normativa també han contribuït de manera decisiva a la migració del model original de les caixes fins a l'actual. Des del canvi radical que va suposar el decret Fuentes Quintana (2290/1977), que equiparava l'operativa de les caixes d'estalvis a la dels bancs, passant pel decret 1582/1998, que en permetia l'expansió territorial, o les diferents modificacions legals que han anat definint la politització de moltes de les nostres caixes d'estalvis. A poc a poc, el marc legal ha permès a les caixes d'estalvis passar de ser entitats petites, lligades al territori i a uns serveis específics poc vinculats a l'economia especulativa, a veure-les lluint amb els bancs per liderar el sector, creixent molt més enllà del seu territori i actuant com a artistes principals en els mercats més especulatiu.

Els assessors que han acompanyat aquestes entitats financeres durant tots aquests anys també han contribuït en bona mesura al seu distanciament de la funció social. Paga la pena observar com la majoria de les nostres caixes d'estalvis han estat alligades i ensinistrades per les mateixes consultores que han acompanyat els bancs d'aquest costat i de l'altre de l'oceà Atlàntic. El fruit d'aquest acompanyament, a ningú no se li escapa que no ha estat precisament la introducció de criteris socials en la gestió del sistema bancari mundial, sinó precisament la priorització dels criteris bancaris en les nostres caixes d'estalvis. Així doncs, l'evolució del management en el sector financer ha arrossegat també les caixes d'estalvis i s'hi han instal·lat dogmes com ara el creixement constant i per sobre dels ritmes de la competència, o bé la fixació de bons o premis per objectius per tal d'incentivar l'eficiència i el rendiment del seu personal. També dels directius. Tot plegat pot semblar banal, però quan l'objectiu que hi ha darrere dels plans estratègics d'una caixa d'estalvis és superar-ne una altra en volum, la funció social queda molt oblidada. O, per posar un altre exemple, quan als directius d'una entitat financera se'ls valora i retribueix en funció del passiu captat, els fons col·locats o els marges generats i no per l'impacte social generat per la seva entitat, les caixes d'estalvis s'acaben transformant en les entitats que tenim avui. I pot semblar absurda la comparació, però la finalitat de les caixes d'estalvis, com a mínim en el seu origen, és principalment social.

“Quan l'objectiu que hi ha darrere dels plans estratègics d'una caixa d'estalvis és superar-ne una altra en volum, la funció social queda molt oblidada”

I, arribats en aquest punt, no podem evitar preguntar-nos què hauria passat si la cursa entre caixes d'estalvis i la fixació de bons dels seus directius s'haguessin orientat cap a la maximització de l'impacte social positiu. No hauria resultat també en un creixement econòmic de les caixes d'estalvis, però en aquest cas molt més positiu per a la societat?

Malgrat tot, nosaltres, els clients de les caixes d'estalvis, tampoc no hem quedat al marge de la responsabilitat d'aquesta evolució. És cert que en aquesta cursa per al creixement les caixes d'estalvis han jugat al joc de captar clients a base d'oferir-nos millors retribucions per als nostres estalvis i regalar-nos una cafetera o un ordinador que acumulava pols en un magatzem d'estocs obsolets qualsevol. Però nosaltres també hi hem jugat, i no els hem demanat gairebé mai res de diferent. Els hem demanat que ens generin una imatge de confiança, d'entitats segures, els hem demanat que ens ofereixin liquiditat i que ens tornin els nostres diners quan els necessitem, però per sobre de tot els hem demanat que ens paguin més interessos que l'entitat de l'altre costat del carrer. I aquesta despreocupació que hem mostrat tots nosaltres per la seva progressiva pèrdua de paper social de ben segur que també ha afavorit aquesta deriva.

Hem de reconèixer que ens ha sorprès veure com les caixes d'estalvis, que sempre han presumit del seu arrelament al territori i de la seva proximitat amb uns clients que coneixen pel seu nom, ens hagin manifestat constantment l'extrema infidelitat dels seus clients quan reben ofertes de tipus d'interès lleugerament superiors d'altres entitats. Una realitat que ens fa pensar, de nou, en el missatge que nosaltres transmetem a les nostres caixes d'estalvis, però que també hauria de fer pensar les caixes d'estalvis sobre la seva estratègia de diferenciació respecte a la resta d'entitats financeres.

I, finalment, les entitats reguladores i els nostres governs tampoc no han contribuït excessivament a reforçar el caràcter social de les caixes d'estalvis. El Banc d'Espanya, més enllà de les paraules càlides que sempre té envers el nostre sistema de caixes d'estalvis, sembla una institució que mai no ha acabat de veure amb bons ulls aquestes entitats, ni ha acabat de valorar mai les implicacions financeres que s'haurien de derivar de la seva funció social. Ans al contrari, totes les seves preocupacions i iniciatives sembla que els vagin en contra, fins al punt que més d'un expert considera l'actual FROB¹³ la sentència de mort per a les caixes d'estalvis.

---

13 El Fons de Reestructuració Ordenada Bancària (FROB) s'ha creat per donar suport al procés de reestructuració de les entitats financeres i oferir recursos a aquelles que els puguin necessitar per afrontar els seus processos de transformació. Més informació: www.frob.es

Entre les moltes modificacions d'alt risc pel model de caixes d'estalvis que hem conegut, el FROB introdueix la possibilitat d'emetre quotes participatives amb drets polítics, fins a un 50% del seu patrimoni, i permet el que el Reial decret llei (11/2010) de 9 de juliol de 2010 anomena nous models de l'exercici de l'activitat. Canvis que apunten clarament cap a un canvi en la propietat i la finalitat o model de negoci. El FROB sembla culminar un procés liberalitzador del sector bancari que es va iniciar als anys 70.

De fet, avui, la crisi financera que tampoc no van desencadenar les caixes d'estalvis sembla que s'acabi transformant en el terreny de joc ideal per acabar amb elles. Des d'Europa, s'enduen les condicions de joc i es pressiona les entitats per millorar les seves ràtios de capital davant de possibles escenaris adversos.

“Ens arriba el missatge que per sobreviure s'ha de ser gran i per això ens cal fusionar les caixes d'estalvis. Els experts ens diuen que és l'única sortida possible. Però l'única sortida cap a on? Cap a la consolidació o cap a la pèrdua del model de les caixes d'estalvis?”

I, per altra banda, si la dimensió és tan important, com és que les dues caixes d'estalvis més petites de l'Estat espanyol (Ontinyent i Pollença) treuen bona nota en els tests d'estrès als quals s'ha sotmès bona part de les entitats financeres d'Europa? No serà que hi ha altres camins possibles per evitar perdre les nostres caixes, però que no s'exploren?

Avui la majoria de caixes d'estalvis es troba lluitant per sobreviure i cercant aixopluc al recer de les fusionacions, i són la seva implicació en el sector immobiliari, la morositat creixent, la guerra pel passiu i l'evolució de la normativa financera els seus grans reptes a curt termini. Però, en canvi, aquelles petites caixes que s'han mantingut bastant al marge de tota aquesta deriva que hem comentat, que han volgut seguir arrelades al territori, finançant l'economia local i preocupant-se per donar un bon servei als seus clients, sembla que se'n surten prou bé. I l'exemple més clar el trobem en la més petita de les caixes, la Caixa d'Estalvis de Pollença, Colònia, que encara avui segueix manifestant que no volen ser els més grans sinó els millors. I probablement ho estiguin aconseguint, si entenem que són els millors aquells que menys s'allunyen dels objectius fundacionals de les caixes d'estalvis.

Llegim també aquests dies com experts, reguladors i polítics coincideixen a dir que les caixes estan massa polititzades i que cal més professionalització dels seus càrrecs. Si ho diuen tots ells, imaginem que una part de raó deuen tenir. Però no podem evitar pensar que no ho diuen pensant en la millor manera de recuperar la funció social de les caixes d'estalvis ni sembla que se'n recordin massa d'aquesta funció en el moment de proposar millores a fer.

Un altre dels missatges que es llancen a la societat és la manca de professionalitat. No ens veiem capacitats per valorar-ho, però en qualsevol cas no pensem que aquesta professionalització depengui de si la propietat està en mans d'uns o d'altres. I tot apunta que és una de les raons fonamentals per argumentar la necessitat de privatització de les caixes. I si la professionalització vol dir que acabem gestionant les caixes d'estalvis com els bancs, tampoc no hi podem estar d'acord. De fet, pensem que això és el que s'ha mirat de fer fins ara i un dels errors que està portant les caixes al llindar del precipici. Podem confiar que les receptes per gestionar un banc siguin adequades per gestionar una entitat de caire social? O es tracta de convertir-les en bancs?

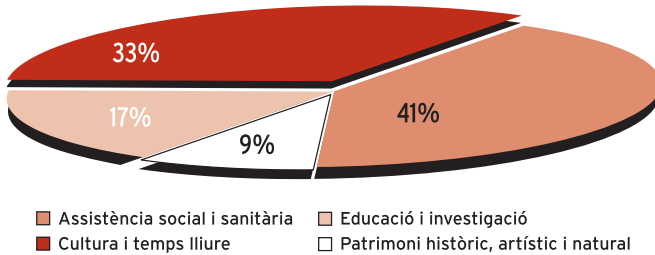
3 L'IMPACTE DE L'OBRA SOCIAL DE LES CAIXES ALS PAÏSOS DEL SUD

Com hem vist anteriorment, les caixes d'estalvis són entitats sense ànim de lucre que poden destinar fins a un 50% dels seus excedents líquids al Fons d'Obra Social. L'altre 50% l'han de destinar a reserves per tal de reforçar la seva capitalització i solvència. A la pràctica, observant l'evolució dels percentatges dels excedents efectivament dedicats a l'obra social pel conjunt de les caixes, ens movem en percentatges lleugerament superiors al 25%¹⁴. Analitzant les dades dels àmbits d'actuació de les obres socials de les caixes que operen a l'Estat espanyol, hem observat com el capítol que elles mateixes defineixen com d'Assistència social i sanitària és el principal, i l'any 2009 van rebre el 41% dels recursos de l'obra social. El segueixen Cultura i temps lliure amb un 33%, Educació i investigació amb un 17% i Patrimoni històric, artístic i natural 9%¹⁵.

14 Segons dades publicades a l'Anuari Estadístic 2009 de la CECA.

15 Segons dades publicades per la CECA.

Distribució obra social caixes d'estalvis a l'estat espanyol 2009

“La incidència en els països del Sud no ha estat mai una prioritat de l’obra social de les caixes d’estalvis”

En realitat, hem fet l’anàlisi de les dades agregades cercant-hi actuacions orientades cap als països del Sud, però no ens ha estat possible trobar-les. No volem dir amb això que no n’hi hagi, ja que coneixem programes d’obres socials, com ara la Fundació Un Sol Món, que durant alguns anys han orientat la seva incidència cap a diversos països del Sud. Però sí que en podem extreure la conclusió que la incidència en els països del Sud no ha estat mai una prioritat de l’obra social de les caixes d’estalvis.

En aquest sentit, pensem que val la pena parlar de la iniciativa d’algunes caixes d’estalvis que ara proposen als seus clients decidir cap a on volen destinar els recursos dirigits a l’obra social i generats amb els seus estalvis. No podem evitar ser crítics amb aquesta proposta, que a priori semblaria un element afavoridor del control ciutadà de l’obra social, però que finalment s’està convertint en una competició entre entitats potencialment beneficiàries d’aquestes obres socials i en un mecanisme més per aconseguir que els beneficiaris de l’obra social aportin més clients a l’entitat i n’esdevinguin uns agents comercials més.

I no podem cloure aquest punt sense fer una darrera reflexió sobre l’ús mediàtic que es fa de les obres socials, en alguns casos l’eix central de les seves campanyes de comunicació com si es tractés de la seva activitat principal. No seria possible fer una obra social en silenci? Quan veiem les campanyes milionàries que algunes obres socials fan en els nostres mitjans no podem evitar pensar que si no acaba sent més important la imatge comercial que es genera amb aquestes campanyes que la mateixa rendició de comptes de l’obra social realitzada. I, de

fet, no podem evitar pensar també que en certa manera les caixes s'apropien i utilitzen una obra social que en realitat realitzem els seus clients, acceptant que la gestió dels nostres estalvis suposi uns marges suficientment elevats perquè una mínima part dels excedents que es generen es destinin a l'obra social. De fet, les caixes gestionen els nostres estalvis, generen un marge d'aquesta gestió, s'apropien de més de la meitat d'aquest marge i en dediquen una part a l'obra social que ells consideren adequada, per després explicar-nos la importància d'aquesta obra i remarcar el seu caràcter solidari. Realment, no som nosaltres els solidaris? No seria més just, social i solidari que ens cobressin uns preus més ajustats a les despeses que necessiten cobrir i fóssim nosaltres els qui decidíssim amb qui volem ser solidaris i cap a on volem dirigir la nostra obra social?

4 ALTRES IMPACTES DE LES CAIXES AL SUD, MÉS ENLLÀ DE L'OBRA SOCIAL

Més enllà de l'impacte generat per les obres socials, les caixes d'estalvis incideixen per altres vies en els països del Sud. I no sempre de manera positiva, precisament.

La complexitat i la manca de transparència del sector financer sovint ens dificulta l'establiment de relacions entre algunes pràctiques de les empreses participades per les caixes d'estalvis i els nostres estalvis. Pensem que és important que comencem a establir aquests vincles, donar importància a la progressiva vinculació del nostre estalvi amb una economia especulativa global basada en uns valors que no compartim i actuar-hi en conseqüència.

La majoria de persones no volem veure els nostres estalvis vinculats amb la indústria armamentística o amb empreses que vulnerin els drets humans¹⁶, però en canvi no som conscients de les relacions que hi ha entre aquestes empreses o indústries i els nostres bancs i caixes. Aquest informe vol ser una petita contribució a l'establiment d'aquestes connexions i a la recuperació de la nostra responsabilitat sobre l'ús dels nostres estalvis.

16 Enquestes realitzades per Economistes Sense Fronteres així ho mostren.

CAPÍTOL 2
**MAPA D'IMPACTES
DE LES CAIXES
D'ESTALVIS**

En aquesta part de l'informe es relacionaran els impactes generats per les caixes d'estalvis a partir del desenvolupament de les seves àrees de negoci, tant en països empobrits com a l'Estat espanyol. Per a això, s'ha partit de l'exigència social legítima mínima de respecte als drets humans en sentit ampli i de les legislacions internacionals i nacionals sobre medi ambient en tots els àmbits d'activitat d'aquestes entitats.

Les caixes d'estalvis, com qualsevol altra entitat financera, tenen un ampli ventall de serveis a través dels quals poden finançar projectes i empreses que provoquin externalitats negatives¹⁷ (impactes socials i ambientals). Per tant, és important relacionar els vincles, no sempre evidents, entre els productes financers i els impactes generats per les activitats finançades o empreses participades des del punt de vista accionarial, amb l'objectiu principal d'evidenciar la corresponsabilitat de les caixes d'estalvis en la vulneració dels drets humans i així poder actuar des de l'esfera pública en la seva correcció.

UNA MENCIÓ ESPECIAL A LA PROMOCIÓ DE LA GUERRA

Una gran part de les entitats financeres i, per tant, de les caixes d'estalvis manté relacions directes o indirectes amb el sector armamentístic, que les fa còmplices de la seva activitat productiva militar, i per tant, vulneradores dels principis més bàsics de pau. Quan una part de la producció d'una empresa es dedica a la fabricació d'armes i, corresponentment, a la facilitació i la promoció de les guerres, aquesta ha de ser considerada part de la indústria d'armament, per la qual cosa qualsevol organització que pretengui seguir una línia compromesa amb l'ètica i la pau hauria d'excloure-la de la seva cartera de clients.

¹⁷ Una externalitat negativa es produeix quan les accions d'una persona física o jurídica redueixen el benestar d'altres. Segons el diccionari de termes econòmics i financers de La Caixa, "situació en la qual les accions d'una persona física o jurídica causen un perjudici sobre una altra o unes altres".

http://portal.lacaixa.es/docs/diccionario/E_ca.html#EXTERNALITAT-NEGATIVA

La introducció de criteris de respecte dels drets humans s'ha de vincular tant als projectes com a les empreses que les caixes d'estalvis estan finançant o de les quals estan participant. A continuació, es relacionen alguns dels possibles vincles entre les operacions de les caixes d'estalvis i la vulneració dels drets humans: finançament directe a projectes; finançament indirecte a projectes; finançament directe a l'empresa, finançament directe als estats amb règims dictatorials i als seus governants; participació en l'accionariat de societats, i participació indirecta en l'accionariat.

SÓN LES CAIXES D'ESTALVIS SOCIALMENT IRRESPONSABLES?

Per respondre aquesta pregunta, s'estructurarà l'anàlisi a partir de l'esquema següent: vulneració de drets humans i impactes ambientals a través de la vinculació de les caixes d'estalvis espanyoles amb les empreses espanyoles denunciades en les tres sessions del Tribunal Permanent dels Pobles¹⁸; foment de la indústria de la guerra a partir de l'Atlas del militarismo en España; vincles amb la indústria del turisme; impactes vinculats a la crisi; afectades i afectats per les hipoteques; presència de societats vinculades a les caixes d'estalvis en paradisos fiscals, i, finalment, un quadre sinòptic amb les caixes d'estalvis espanyoles objecte d'aquest estudi amb els punts negres detectats per tenir una visió ràpida.

---

18 www.enlazandoalternativas.org/spip.php?article731

1 VULNERACIÓ DELS DRETS HUMANS I IMPACTES AMBIENTALS

Segons paraules de John Ruggie, representant especial del secretari general de Nacions Unides per a drets humans i transnacionals, “les empreses transnacionals poden afectar tot l'espectre de drets reconeguts internacionalment, no sols un subgrup limitat”¹⁹. I precisa amb contundència: “La incidència dels abusos en els drets humans relacionats amb corporacions és més elevada en països amb institucions governatives febles. (...) Els pitjors casos succeeixen on hi ha conflictes armats”²⁰. Per la seva banda, la sentència del Tribunal Permanent dels Pobles en la sessió de maig de 2010 a Madrid recull: “Aquest tribunal constata la persistència de les sistemàtiques violacions dels drets fonamentals per part de les ETN²¹ europees en els països de l'Amèrica Llatina, que van motivar les condemnes i recomanacions fetes en la sessió de Lima. En especial, s'ha comprovat la responsabilitat particular de les empreses espanyoles, que representen més del 50% del total de les inversions d'aquest origen a l'Amèrica Llatina”²².

Aquestes afirmacions serveixen per situar la problemàtica d'una manera precisa. Les transnacionals vulnereu els drets humans en sentit ampli en els països empobrits de forma sistemàtica, i les transnacionals espanyoles tenen una forta representació sobretot a l'Amèrica Llatina. Seguint la lògica de la globalització, les transnacionals aconsegueixen treballar més enllà de les fronteres espanyoles perquè compten amb el suport financer de bancs i caixes d'estalvis.

En aquest apartat, s'analitzaran els casos que han estat jutjats a petició de la xarxa Enlazando Alternativas pel Tribunal Permanent dels Pobles (TPP) que depenen de la fundació Lelio Basso.

19 Opening Remarks by Professor John G. Ruggie, SRSG. Consultation on operationalizing the framework for business and human rights presented by the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises. Palais des Nations, Geneva 5-6 October 2009. Pàg. 1.

20 Op. Cit. Pàg. 5.

21 Sigla d'empresa transnacional.

22 Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l'Amèrica Llatina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, Estat espanyol, del 14 al 17 de maig de 2010, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique60>, consultada el 16 de juliol de 2010.

Les sentències d'aquest tribunal tenen caràcter moral i la seva funció principal és tractar de jutjar les injustícies que no tenen cobertura legal ni a escala estatal ni internacional²³.

En aquest sentit, tal com afirma Juan Hernández²⁴, les transnacionals estan vulnerant de manera sistemàtica els drets humans de les majories, gràcies a l'estatu quo que els ofereix l'asimetria legal existent en l'actualitat entre el dret comercial global o *lex mercatoria* i els drets humans. Aquesta asimetria posa a disposició de les empreses un complet arsenal jurídic que protegeix els seus interessos econòmics a través de tractats de lliure comerç, acords de promoció i protecció d'inversions, així com el seu aparell judicial privatitzat per a la resolució de controvèrsies, CIADI, que depèn del Banc Mundial o el Sistema de Solució de Diferències (SSD) de l'OMC. I, en canvi, es bloquegen iniciatives en institucions com Nacions Unides per desenvolupar un cos normatiu internacional, perquè les empreses transnacionals estiguin explícitament obligades a respectar els drets humans. I, per contra, s'impulsen disposicions de voluntària adscripció com el Pacte Mundial o els Principis d'Equador a través de la responsabilitat Social corporativa²⁵.

---

23 Més informació a www.enlazandoalternativas.org i www.internazionaleleliobasso.it

24 HERNÁNDEZ, J. El derecho comercial global frente al derecho internacional de los derechos humanos, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?article243>, Bilbao, 2008

25 Op. Cit.

26 Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l'Amèrica Llatina i el Carib: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, Estat espanyol, del 14 al 17 de maig de 2010, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique60>, consultada el 16 de juliol de 2010.

Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 2a Sessió. Empreses transnacionals europees i la seva actuació a l'Amèrica Llatina i el Carib. Lima, Perú, del 13 al 14 de maig de 2008 <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique50>, consultada el 16 de juliol de 2010.

Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 1a Sessió. Polítiques neoliberals i transnacionals europees a l'Amèrica Llatina i el Carib. Viena, Àustria, del 10 al 12 de maig de 2006 <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique49>, consultada el 16 de juliol de 2010.

Relació dels casos d'empreses transnacionals espanyoles denunciades davant de les tres sessions del Tribunal Permanent dels Pobles a Viena el 2006, Lima el 2008 i Madrid el 2010, amb vincles amb les caixes d'estalvis espanyoles²⁶

AIGÜES DE BARCELONA (AGBAR)²⁷

Sessions del TPP: Viena, Lima i Madrid

Zona d'impacte: El Saltillo, Mèxic

Denúncia: Sobreexplotació d'aqüífers, mal servei i pujada de tarifes desproporcionada

La transnacional AGBAR ha estat denunciada pels nombrosos impactes provocats a Mèxic a través de la seva filial Aguas de Saltillo. La gestió privada de l'aigua d'aquesta corporació ha causat la sobreexplotació dels aqüífers al municipi d'El Saltillo, ha deteriorat la qualitat de l'aigua i ha impactat sobre els drets econòmics, socials i culturals de la població més pobre en fer inaccessible el servei d'abastament d'aigua potable i provocar la seva exclusió pels increments desproporcionats de les tarifes.

Caixa d'estalvis vinculada: La Caixa

Vincle: Participació directa amb el 24,03%²⁸ del capital de l'empresa a través de Hisusa Holding de Infraestructuras y Servicios, SA. La Caixa (a través del grup inversor Critería CaixaCorp)²⁹ és una de les tres entitats financeres amb què opera habitualment (BBVA i Banco Santander)³⁰.

Estructura accionarial d'AGBAR

Hisusa Holding de Infraestructuras y Servicios, SA	75,01% (Suez, 75,74% i Critería CaixaCorp, SA, 24,26%) ³¹
Accionistes minoritaris	0,96% ³²

27 Tribunal Permanent dels Pobles. 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l'Amèrica Latina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, 2010, pàg. 43.

28 [http://www.cnmv.es/portal/HR/verDoc.axd?t=\(2b8738a2-6c63-40a8-ab78-a647e2fb92e5\)](http://www.cnmv.es/portal/HR/verDoc.axd?t=(2b8738a2-6c63-40a8-ab78-a647e2fb92e5))

Visitada el 21 de desembre de 2010.

29 La Caixa és accionista de control (79,447%) de Critería CaixaCorp. Pàgina 5 de l'Informe Anual de Govern Corporatiu de Critería CaixaCorp, 31 de desembre de 2009. <http://www.critería.com/StaticFiles/StaticFiles/ee670963-fc2c6210VgnVCM1000000e8cfl0aRCRD/es/IAGG%202009%20-%20vFEB2010.pdf>

Critería CaixaCorp és un grup inversor amb participacions en empreses financeres i industrials. http://www.critería.com/infocorporativa/quienessomos_es.html

30 Base de dades SABI, consultada el 21 de juliol de 2010.

31 La Caixa compra Adeslas a canvi de cedir a la francesa Suez el control d'Agbar. Article publicat a El País el 22 d'octubre de 2009. http://www.elpais.com/articulo/economia/Caixa/compra/Adeslas/cambio/ceder/francesa/Suez/control/Agbar/elpepueco/20091022elpepueco_3/Tes

32 <http://www.agbar.es/inversores/esp/general/participaciones.asp>

“La responsabilitat corporativa a La Caixa consisteix a actuar d’acord amb els valors de confiança, compromís social i excel·lència en el servei. Aquesta actuació es tradueix en un sistema de gestió eficient i sostenible a llarg termini que garanteix la solvència i té en compte la protecció del medi ambient i l’impacte social de les seves actuacions”³³ “

PESCANOVA³⁴

Sessions del TPP: Madrid

Zona d’impacte: Estero, Nicaragua

Denúncia: la destrucció social i ambiental

L’explotació pesquera de la multinacional espanyola Pescanova està danyant greument els manglars nicaragüencs. Aquests ecosistemes són la font de la seguretat alimentària i del suport de milers de famílies a la zona de l’Estero, Nicaragua. Les seves activitats generen danys mediambientals irreparables i també afecten el desenvolupament econòmic i social de la població de la zona.

Caixa d’estalvis vinculada:

Caixa Galicia, Caixanova, Caja Castilla-La Mancha, Caja Salamanca y Soria, Caja de Ahorros del Mediterráneo-CAM, Caja de Burgos, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares, Caja San Fernando y Unicaja.

Amb la reestructuració: Novacaixagalicia (Caixanova i Caixa Galicia), Banca Cívica (Caja de Burgos), el SIP³⁵ (encara sense nom) que integra Caja de Ahorros del Mediterráneo i Caja Castilla La Mancha.

33 http://portal.lacaixa.es/respcorp/respcorp_es.html Visitada el 3 de desembre de 2010.

34 Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l’Amèrica Llatina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, Estat espanyol, del 14 al 17 de maig de 2010, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique60>, consultada el 16 de juliol de 2010. pàg. 66

35 Sistema Institucional de Protecció.

Vincle: Participació directa de Caixa Galicia (20%)³⁶, Caixanova (5,138%)³⁷ i a través de la societat Liquidambar Inversiones Financieras, SL (5,014%), també estan vinculades: Caja Castilla La Mancha; Caja Salamanca y Soria; Caja de Ahorros del Mediterráneo - CAM; Caja de Burgos; Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares; Caja San Fernando i Unicaja³⁸. El canvi més significatiu provocat per la reestructuració de les caixes d'estalvis és, en aquest cas, la nova entitat Novacaixagalicia³⁹, resultant de la fusió de Caixa Galicia i Caixanova, que passa a tenir el 25,138% de les accions de l'empresa. A més, Caixa Galicia i Caixanova són dues de les 4 entitats⁴⁰ amb què opera l'empresa habitualment⁴¹.

Estructura accionarial de PESCANOVA	
Caja de Ahorros de Galicia via CXG Corporación CaixaGalicia, SA	20%
Manuel Fernández de Sousa Faro	18,034%
Bestinver Gestión SGIC (99,99% Acciona controlada amb un 56,73% pel Grupo Entrecanales)	7,998%
Caixa de Aforros de Vigo, Ourense e Pontevedra, CaixaNova	5,138%
Alfonso Paz-Andrade Rodríguez vía Alqueire Cio. Inter. Ltda.	5,05%
Liquidambar Inversiones Financieras, SL (13,33% Caja Castilla La Mancha; 13,33% Caja Salamanca y Soria; 13,33% Caja de Ahorros del Mediterráneo - CAM; 13,33% Caja de Burgos; 13,33% Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares; 13,33% Caja San Fernando; 13,33% Unicaja; 6,66% EBN Banco de Negocios)	5,014%
Golden Limit, SL	5%
Merrill Lynch International Limited	4,81%
Jose Antonio Perez-Nievas Heredero	4,402%
Jose Alberto Barreras Barreras	3,847%
Dimensional Fund Advisors	1,28% (a través dels seus fons)
Govern de Noruega	1,09% (a través dels seus fons)
Altres accionistes	18%

36 Informe anual 2009 de Govern Corporatiu de Pescanova.

37 Informe anual 2009 de Govern Corporatiu de Pescanova.

38 Base de dades Sabi, consultada el 21 de desembre de 2010.

39 Vegeu quadre "Taula de reestructuracions de les caixes d'estalvis" pàg. 31.

40 Banco Santander i EBN Banco de Negocios són les altres dues entitats.

41 Base de dades Sabi, consultada el 21 de desembre de 2010.

TELEFÓNICA

Sessions del TPP: Viena i Madrid

Zona d'impacte: Perú i Xile

Denúncies: Violació de la llibertat sindical en subcontractacions al Perú

La vulneració principal que evidenciem és la succeïda a les empreses subcontractades, concretament a l'empresa ITETE PERÚ, ja que en aquesta es vulnera la llibertat sindical i la negociació col·lectiva⁴².

Violació de la llibertat sindical i el dret fonamental al treball digne a Xile

Durant tres anys seguits (2006, 2007 i 2008), Telefónica Chile ha estat sancionada per la Direcció del Treball del país, a causa de les seves pràctiques de persecució sindical, contra els treballadors organitzats que fan front a les reestructuracions⁴³.

Caixa d'estalvis vinculada: La Caixa

Vincle: participació a través de Critería CaixaCorp, SA, amb el 5,170% del capital.

Estructura accionarial de TELEFÓNICA⁴⁴

Chase Nominees Limited	9,90%
BBVA	5,543%
Blackrock Inc.	5,38% (a través dels seus fons)
La Caixa	5,170% (a través de Critería CaixaCorp, SA)
State Street Bank & Trust Company	5,02%
BNP Paribas, SA	3,41%
Capital Group Companies	3,40%
Capital Research & Management Company	3,07%
Banco Santander	2,57%
Barclays Bank PLC	2,20%
Franklin Resources Inc.	2,00% (a través dels seus fons)
Govern de Noruega	1,81% (a través dels seus fons)
Altres accionistes	52,34%

42 Informe resum cas Telefónica en Sessió del Tribunal Permanent dels Pobles sobre Polítiques Neoliberalis i Transnacionals Europees a l'Amèrica Llatina i el Caribe. Maig de 2006, Viena (Àustria). <http://www.enlazandoalternativas.org/IMG/pdf/work2sumsp.pdf>. Pàg. visitada el 21 de juliol de 2010.

43 Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l'Amèrica Llatina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, Estat espanyol, del 14 al 17 de maig de 2010, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique60>, consultada el 16 de juliol de 2010. Pàg. 43-45.

44 Base de dades SABI, consultada el 21 de desembre de 2010.

UNIÓN FENOSA – GAS NATURAL

Sessions del TPP: Viena, Lima i Madrid

Zona d'impacte: Guatemala, Mèxic, Nicaragua i Colòmbia

Denúncies⁴⁵

Unión Fenosa/ Gas Natural és acusada de violacions massives de drets humans en les seves accions en diversos països de l'Amèrica Llatina, entre ells Guatemala, Colòmbia, Mèxic i Nicaragua.

Per la seva responsabilitat directa per acció i omissió en les següents situacions que vulneren drets a Guatemala, Colòmbia, Mèxic i Nicaragua:

En violacions greus i massives dels drets laborals dels treballadors, amb la implementació sistemàtica d'una política de flexibilitat laboral i d'un conjunt de pràctiques antisindicals en les filials de l'empresa. Al seu torn, responsabilitat per acció en la mort de 25 treballadors a Mèxic, per l'homicidi de 27 sindicalistes que treballaven en empreses filials d'Unión Fenosa, i pel patrocini i afavoriment de l'acció de grups armats il·legals a Colòmbia. També per l'homicidi de líders de les comunitats afectades i de les organitzacions socials a Guatemala, així com per la criminalització del moviment popular en els quatre països.

Per la violació de múltiples drets econòmics socials, culturals i ambientals que comporten el deteriorament de les condicions de vida, salut física i mental d'una part creixent de la població d'aquests països. Aquests fets es generen per les següents pràctiques irregulars que afecten els drets d'usuaris i comunitats:

Electrocucions documentades de més de 150 persones al Carib colombià per la falta de manteniment i adequació de les xarxes elèctriques. També hi ha morts per la mateixa raó a Nicaragua. Es denuncia un augment desmesurat de les tarifes, cobraments abusius de factures, interrupcions freqüents en la prestació del servei elèctric o racionaments discriminats per zones que afecten la refrigeració d'aliments i medicaments que generen problemes de salut pública i dany a equips i electrodomèstics, així com interrupció del subministrament d'aigua, etc.

---

45 Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l'Amèrica Llatina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, Estat espanyol, del 14 al 17 de maig de 2010, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique60>, consultada el 16 de juliol de 2010. Pàg. 67.

Caixa d'estalvis vinculada: La Caixa i Caixa Catalunya

Amb la reestructuració: CatalunyaCaixa - CX (Caixa Catalunya).

Vincle: Participació a través de Criteria CaixaCorp, SA, amb el 37,46% del capital i un 4,43% més a través de la seva participació directa a Repsol YPF, accionista alhora de Gas Natural Fenosa. Caixa Catalunya té una participació del 3,03%. Les entitats financeres amb què desenvolupen la seva operativa bancària són: Banesto, Caixanova, Caixa Catalunya i La Caixa.

Estructura accionarial de Gas Natural Fenosa⁴⁶

La Caixa	37,46% (a través de Criteria CaixaCorp)
4,43% (a través del 14,31% de participació a Repsol YPF)	
Repsol YPF	30,95%
GDF Suez	6,27% (a través de Genfina)
Banco Espirito Santo, SA	4,26%
Caixa Catalunya	3,03%
Altres accionistes	18,03%

REPSOL YPF

Sessions del TPP: Viena, Lima i Madrid

Zona d'impacte: Bolívia, Equador, Colòmbia i Argentina

Denúncies⁴⁷: Destrucció de la biodiversitat al Perú

Les operacions de Perenco al Bloque 67 i de Repsol al Bloque 39 afecten una de les zones amb més biodiversitat de l'Amazònia i comporten greus impactes ambientals i socials. Aquestes són zones naturals protegides per l'Estat peruà i les terres són reconegudes oficialment als pobles indígenes.

L'empresa Pluspetrol Resource Corporation, amb residència a Holanda i filial de Repsol, és acusada de contaminar la conca del riu Pastaza, a l'Amazònia peruana, i d'atemptar contra els drets del poble quítxua que viu a la zona. Aquesta empresa fa dècades que fa vessaments d'aigües de producció petroliera amb la connivència de l'Estat peruà, que no exigeix la restauració dels danys causats fins a l'actualitat.

⁴⁶ Base de dades SABI, consultada el 21 de juliol de 2010.

⁴⁷ Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 3a Sessió. La Unió Europea i les empreses transnacionals a l'Amèrica Llatina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels drets dels pobles. Madrid, Estat espanyol, del 14 al 17 de maig de 2010, <http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique60>, consultada el 16 de juliol de 2010. Pàg. 59-60.

Impactes sobre les comunitats indígenes en Neuquén (Argentina)

S'acusa la transnacional espanyola Repsol YPF d'operar de manera poc respectuosa amb les poblacions i l'entorn perquè explota el petroli i el gas, nega el dret a la sobirania energètica a la ciutadania argentina i viola tant els seus contractes de concessió com la legislació nacional i internacional. La companyia ha causat importants i persistents impactes sobre el medi ambient, la vida i la cultura dels seus habitants, especialment de les comunitats indígenes en els territoris on opera.

Caixa d'estalvis vinculada: La Caixa i Caixa Catalunya

Amb la reestructuració: CatalunyaCaixa - CX (Caixa Catalunya).

Víncle: Participa a través de Critería CaixaCorp, SA, i de participacions directes en un 14,31% del capital. Caixa Catalunya participa amb un 1,63% a través de REPINVÉS (67,6% Critería CaixaCorp, 32,40% Caixa Catalunya).

Estructura accionarial de Repsol YPF ⁴⁸	
Sacyr Vallehermoso	20,010%
La Caixa	12,68% (9,28% a partir de Critería CaixaCorp, 3,4% a partir de Repinves/Critería CaixaCorp)
Chase Nominees Ltd.	9,83%
Critería CaixaCorp	9,27%
State Street Bank & Trust Company	6,64%
Repinves, SA	5,02% (67,6% Critería CaixaCorp, 32,40% Caixa Catalunya)
Citigroup	5%
The Strategic Money Management Company	5%
Petróleos Mexicanos - PEMEX	4,806%
AXA	4,21%
Sayoa SICAV	4,17%
Inversiones Garbi SICAV, SA	3,46%
BBVA	3,39%
Inversora Olarizu SICAV, SA	2,06%
Mutua Madrileña Automovilista Sociedad de Seguros	2%
Banco Santander	1,99%
Treballadors de Repsol	1,90%
Caixa Catalunya	1,63%
Government of Norway	1,58% (a través dels seus fons)
Wellington Management Co.	1,31% (a través dels seus fons)
Fidelity International Company Ltd.	1,07%
Altres accionistes	7,28%

48 Base de dades SABI, consultada el 21 de desembre de 2010.

ENCE

Sessions del TPP: Viena

Zona d'impacte: Uruguai

Denúncies⁴⁹: Violació de drets ambientals a la Planta de M'Bopicuá. Fraybentos (Uruguai). 2005.

L'empresa va tractar d'instal·lar una planta de tractament de pasta de cel·lulosa a l'Uruguai (a partir de la matèria primera obtinguda de plantacions d'eucaliptus propers). La instal·lació es volia fer en una zona propera a un altre projecte similar, però de característiques més grans, impulsat per la paperera finlandesa Botnia. El projecte, després d'una forta protesta ciutadana, va ser anul·lat⁵⁰.

Altres denúncies

El Tribunal de Comptes Espanyol detecta irregularitats en el procés de privatització d'ENCE els anys 90. A la Ría de Pontevedra (Galícia, Espanya), ENCE provoca contaminació continuada durant el període 1964-1994. L'empresa, després de 12 anys en litigi, és condemnada per delictes ecològic continuat i sis directors són condemnats a presó i a pagar compensacions⁵¹.

Caixes d'estalvis vinculada:

Cajastur, Caja Castilla La Mancha, Caja de Murcia, Caja de Granada, Caja de Badajoz, Caixa Galicia, Caja Madrid i Caja Kutxa.

Amb la reestructuració: Novacaixagalicia (Caixa Galicia), Banca Cívica (Caja de Burgos), el SIP (encara sense nom) que integra Cajastur i Caja Castilla La Mancha, Marenostrom (Caja de Murcia i Caja de Granada), Grupo Caja 3 (Caja de Badajoz) i Grupo Caja Madrid (Caja Madrid).

Vincle: Caja de Ahorros de Asturias participa amb un 5,09% a través de Cantábrica de Inversiones de Cartera. Caja Castilla La Mancha, Caja de Murcia, Caja de Granada i Caja de Badajoz participen amb un 1,25% cada una a Atalaya Inversiones, SL. La reestructuració de les caixes d'estalvis comporta un canvi a les participacions: el SIP que integra Cajastur i Caja Castilla-La Mancha suma el 6,34% i Marenostrom (Caja de Murcia i Caja de Granada) suma el 2,5% de les accions.

Les entitats financeres amb les quals opera són Caixa Galicia, Caja Madrid i Caja Kutxa.

49 Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles: 1a Sessió. Polítiques neoliberals i transnacionals europees a l'Amèrica Llatina i el Carib. Viena. Àustria. Del 10 al 12 de maig de 2006.

<http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?rubrique49>, consultada el 16 de juliol de 2010.

50 Més informació a: <http://www.cedha.org.ar/es/iniciativas/celulosa/>

51 http://www.odg.cat/es/inicio/enprofunditat/plantilla_1.php?identif=548, consultada el 21 de juliol de 2010.

Estructura accionarial d'ENCE⁵²	
Retos Operativos XXI, SL	22,17% (Societat de Juan Luis Arregui)
Alcor Holding	20,39% (Societat d'Alberto Cortina i Alberto Alcocer) ⁵³
Cajastur	5,09% (a través de Cantábrica de Inversiones de Cartera)
Bestinver Gestión SGIIC (99,99% Acciona controlada amb un 56,73% pel Grupo Entrecanales)	5,03%
Fidalsar, SL	5,02% (Societat de Pedro López Jiménez)
Atalaya Inversiones, SL (25% Caja Castilla La Mancha, 25% Caja de Murcia, 25% Caja de Granada, 25% Caja de Badajoz)	5,01% (1,25% cada una de les 4 caixes a partir de la seva participació a la societat)
Banco Santander via fons	1%
Altres accionistes	36,29%

CALVO
Sessions del TPP: Viena
Zona d'impacte: El Salvador

Denúncies⁵⁴: Vulneració massiva de drets laborals a El Salvador

“La situació que han afrontat treballadors i treballadores de l’empresa Calvo Conservas El Salvador, SA, de C.V. és summament greu, ja que ha evidenciat una conducta antisindical i discriminatòria que, sens dubte, viola els drets humans. Antisindical perquè l’acomiadament de més de quaranta treballadors i treballadores va ser motivat, precisament, per l’esforç que realitzaven per constituir un sindicat per a la defensa dels drets laborals que se’ls volia negar. Aquesta conducta podria ser objecte, fins i tot, de responsabilitat penal per la seva evident motivació discriminatòria: retirar, en considerar com a no desitjades, aquelles persones amb una adhesió o una participació sindical (art. 246 Pn.).

A aquesta greu violació als drets laborals, s’hi suma la ja llarga llista de transgressions a la seguretat personal i industrial abans enumerades, així com les violacions dels drets a la salut, al salari i al treball, que també van ser vulnerats amb la suspensió de contractes que va tenir lloc el setembre de 2005.”

52 Base de dades SABI, consultada el 21 de juliol de 2010.

53 <http://www.economista.es/empresas-finanzas/noticias/202617/04/07/Ence-Alcor-Holding-sub-participacion-de-20086-a-21003.html>, consultada el 21 de juliol de 2010.

54 Informe de cas Grupo Calvo. Tribunal Permanent dels Pobles: 1a Sessió. Polítiques neoliberals i transnacionals europees a l’Amèrica Llatina i el Carib. Viena. Àustria. <http://www.enlazandoalternativas.org/IMG/pdf/work3fullcasesp.pdf>, pàg. 8-9, consultada el 22 de juliol de 2010.

Del 10 al 12 de maig de 2006.

Caixa d'estalvis vinculada:

Caixanova, Caja Castilla-La Mancha, Caja de Burgos i Caja Madrid. Amb la reestructuració: Novacaixagalicia (Caixanova), Banca Cívica (Caja de Burgos), el SIP (encara sense nom) que integra a Caja Castilla-La Mancha i Grupo Caja Madrid (Caja Madrid).

Vincle: Participació directa en l'accionariat de les tres caixes amb les participacions següents: Caixanova 11%; Caja Castilla-La Mancha 5,5% i Caja de Burgos 5,5%.

Operativa bancària amb: Banco Santander, BBVA i Caja Madrid⁵⁵.

Estructura accionarial de Calvo⁵⁶

Família Calvo	78%
Caixanova, Caja Castilla-La Mancha i Caja de Burgos	22% (11% Caixanova; 5,5% Caja Castilla-La Mancha; 5,5% Caja de Burgos) ⁵⁷

55 Base de dades SABI, consultada el 22 de juliol de 2010.

56 Europa Press. Grupo Calvo diu que no té "notícies" de la possible desinversió de Caixanova en l'empresa si es materialitza la fusió. Notícia publicada en el diari 20 minutos el 30 d'abril de 2010. <http://www.20minutos.es/noticia/693378/0/>, consultada el 22 de juliol de 2010.

57 Memòria d'empreses participades per Caja de Burgos 2006-2007. <http://www.cajadeburgos.es/mapa/servcentral/Memparticip0607.pdf>, consultada el 22 de juliol de 2010.

2 PARTICIPACIÓ EN LA INDÚSTRIA ESPANYOLA D'ARMAMENT

Les caixes d'estalvis, en contra del que promulguen en la seva obra social i les seves memòries de responsabilitat social corporativa, donen suport activament a la indústria de la guerra. La manera més visible de donar suport a la indústria de la guerra és a través de l'adquisició d'accions de forma directa o indirecta (a través d'altres societats). Aquesta adquisició d'accions converteix les caixes d'estalvis en propietàries de la indústria d'armament i, per tant, les fa corresponsables de les vulneracions de drets humans que es cometen amb les armes que venen aquestes companyies. Altres formes de suport són el finançament tant de les seves activitats ordinàries com de les seves operacions comercials amb l'exterior (exportacions). D'acord amb això, des d'un punt de vista de la construcció de la pau, i sobretot de la no promoció del militarisme, es valorarà de forma negativa el finançament o la participació accionarial de les caixes d'estalvis en empreses que produeixin armament o proporcionin serveis militars al Ministeri de Defensa o a altres exèrcits o grups armats del món.

A partir del rànquing de la banca armada espanyola de 2010 i de 2009 facilitat pel Centre Delàs⁵⁸ com s'observa a la Taula 1, es pot constatar que entre les 10 primeres entitats financeres que més participació accionarial tenen en la indústria armamentística espanyola es troben 8 caixes d'estalvis, de les quals Caja Madrid ocupa un lloc destacat (192,43 milions d'euros, amb un increment del 50% respecte al 2009), que quadruplica la segona entitat en el rànquing, Cajastur (48,11 milions d'euros, amb un increment del 52% respecte al 2009) i multiplica per sis la tercera, Caja Castilla-La Mancha amb 30,47 milions d'euros (45% d'increment respecte al 2009). És interessant destacar com Caja Navarra, la quarta en el rànquing, ha multiplicat per 3 el seu volum respecte al 2009 i ha escalat 6 llocs en el rànquing amb una xifra de 15,43 milions d'euros.

58 CALVO, Jordi; POZO, Alejandro et. al. Atlas del militarismo en España en 2009. Centre d'Estudis per a la Pau JM Delàs. Publicat per Icària Editorial. Barcelona, octubre de 2009. Pàg. 52-53.

“El compromís de Caja Madrid s'evidencia mitjançant actuacions concretes que contribueixen al desenvolupament sostenible en el seu àmbit d'actuació, complint els seus objectius en el llarg termini i maximitzant, a través de la seva activitat i de la seva obra social i fundació, el valor creat per al conjunt de la societat”⁵⁹”

TAULA 1 Rànquing de la banca armada espanyola PREFUSIONS

	Entitat financera	milions d'euros		Variació	Variació
		2010	2009	percentual	rànquing
1	Caja Madrid	192,43	128,17	50,14%	0
2	Cajastur	48,11	31,65	52,00%	0
3	Caja Castilla- La Mancha	30,47	21,02	44,96%	0
4	Caja Navarra	15,43	5,00	208,55%	6
5	Banco Santander (BSCH)	14,48	8,56	69,10%	1
6	Caja Cantabria	11,55	7,60	51,91%	2
7	Caja Kutxa	10,08	8,53	18,17%	0
8	BBVA	5,27	11,64	-54,70%	-4
9	Cajasol	3,85	9,48	-59,40%	-4
10	Caja Burgos	3,40	0,47	623,80%	13
11	La Caixa	1,27	1,51	-16,00%	4
12	C.A. Vitoria y Álava-Cajavital Kutxa	0,83	0,81	2,36%	7
13	Unicaja	0,74	1,16	-36,19%	3
14	CAM	0,66	0,51	28,71%	7
15	Caja Duero	0,60	0,49	21,80%	7
16	Caixa Sa Nostra	0,60	0,47	26,99%	8
17	Banco Pastor	0,30	1,64	-81,78%	-3
18	Banco de Negocios (EBN)	0,21	4,60	-95,36%	-7
19	BBK	0,17	2,91	-94,13%	-7
20	Bancaja	0,00	1,48	-99,98%	-4
21	Caja Granada	0,00	5,51	-100,00%	-13
22	Banc Sabadell	0,00	2,91	-100,00%	Surt
23	Caja Ávila	0,00	1,02	-100,00%	Surt
24	CAI	0,00	0,77	-100,00%	Surt
25	Caja San Fernando	0,00	0,47	-100,00%	Surt
26	BEF (Unicaja, Cajasol, Cajasur, Caja Granada, Caja Jaén)	0,00	0,21	-100,00%	Surt
27	Ibercaja	0,00	0,11	-100,00%	Surt

59 <http://www.cajamadrid.com/CajaMadrid/Home/cruce/0,0,84776%24P1%3D401,00.html>, visitada el 3 de desembre de 2010.

0	Representa que es manté en el mateix lloc que en el rànquing de 2009
4	Indica que puja en el rànquing respecte al 2009 encara que ha reduït el seu valor de referència
-3	Indica un descens en el rànquing
7	Representa un ascens en el rànquing
Surt	Deixa de tenir participació i, per tant, surt del rànquing

Si es fa una comparativa entre les quatre primeres caixes d'estalvis en el rànquing, es pot comprovar que Caja Madrid augmenta un 50% la xifra de vendes per l'augment directe de vendes produït en les seves empreses participades en els anys de referència de l'estudi (2006 i 2008), però no perquè incrementi la seva participació en aquestes empreses. El mateix passa amb la segona del rànquing, Cajastur. En canvi, els increments de Caja Castilla-La Mancha i Caja Navarra es produeixen per l'increment en les seves participacions en la companyia Tecnobit.

“El Centre Delàs obté les xifres de referència per ordenar aquest rànquing a partir de la suma del volum de vendes en armes de cada una de les empreses en què l'entitat financera té participació en el capital (perquè hi ha empreses que no dediquen el 100% de la seva activitat al negoci de les armes), multiplicat pel percentatge d'accions que té aquesta entitat”

Tal com mostra la Taula 2, la reestructuració de les caixes d'estalvis no ha comportat canvis significatius en els primers llocs, més aviat una concentració d'aquelles entitats que ja tenien una important participació en el sector militar. Cal destacar el cas de la SIP formada per Caja del Mediterráneo, Cajastur (Caja Castilla-La Mancha), Caja Extremadura i Caja Cantabria, que es consolida en el segon lloc que ja ocupava Cajastur, amb 48,11 milions d'euros, i que ara passen a ser pràcticament el doble (90,78). D'aquesta manera, en formar part de la SIP, caixes que ocupaven llocs inferiors en el rànquing prefusions ara ocupen les primeres posicions (CAM), fins i tot alguna apareix per primera vegada a la taula (Caja Extremadura). El grup Caja Madrid manté la primera posició destacada, i dobla el segon classificat, gràcies a les participacions en la indústria armamentística de Caja Madrid, que fa pujar les entitats fusionades amb ella. Finalment, el grup Banca Cívica se situa en un notori tercer lloc de la classificació de la banca armada, i passa de 15,43 a 22,68 milions d'euros, gràcies a les aportacions de Caja Navarra, Cajasol i Caja de Burgos.

TAULA 2 Rànquing de la banca armada espanyola POSTFUSIONS

Entitat financera		Milions d'euros
		2.010
1	Grupo Caja Madrid (Caja Madrid, Bancaja, Caja Insular de Canarias, Caja de Ávila, Caixa Laietana, Caja Segovia i Caja Rioja)	192,43
2	SIP (Caja del Mediterráneo, Cajastur (Caja Castilla-La Mancha), Caja Extremadura i Caja Cantabria)	90,78
3	Banca Cívica [Caja Navarra, Caja Canarias, Caja de Burgos, Cajasol (Caja Guadalajara)]	22,68
4	Banco Santander (BSCH)	14,48
5	Caja Kutxa	10,08
6	BBVA	5,27
7	La Caixa	1,27
8	C.A. Vitoria i Álava-Cajavital Kutxa	0,83
9	Unicaja i Caja Jaén	0,74
10	Caja España-Caja Duero	0,60
11	Marenostrum (Caja Granada, Caja Murcia, Caixa Penedès i Caixa Sa Nostra)	0,60
12	Banco Pastor	0,30
13	Banco de Negocios (EBN)	0,21
14	BBK	0,17
15	Banc Sabadell	0,00
16	Grupo Caja 3 (Caja Inmaculada CAI, Caja Círculo de Burgos i Caja Badajoz)	0,00
17	Caja San Fernando	0,00
18	BEF (Unicaja, Cajasol, Cajasur, Caja Granada, Caja Jaén)	0,00
19	Ibercaja	0,00

Com es comprova a la Taula 3, Caja Madrid (ara Grup Caja Madrid) destaca pel seu 20% de participació accionarial a Indra, que dedica la seva activitat a la producció de simuladors de vol, sistemes de tir, defensa electrònica, avió Eurofigther de combat, fragates F-100, helicòpters Tigre, blindats i míssils. Cajastur (ara grup SIP) també té participacions a Indra (5%). Caja Castilla-La Mancha (ara grup SIP) té un 8,765% d'Amper, empresa dedicada a l'electrònica de defensa en grans projectes militars, i a la seva participació a Tecnobit-Comites Comunicaciones, SA, (29%) que dedica un 85% de la seva activitat al desenvolupament de tecnologia en ensinistrament militar. Caja Navarra (ara grup Banca Cívica) té un 33% de Tecnobit i comparteix propietat amb Caja Castilla-La Mancha (ara grup SIP).

TAULA 3 Participació de les entitats financeres espanyoles a la indústria d'armament espanyola⁶⁰

Empreses militars 2010	Producció	Entitats financeres empreses participades per la banca	Detall
Aernova	Estructures metàl·liques: fuselatges, ales avió A400M. 10% producció militar	23% Caja Castilla la Mancha	
Amper, S.A.	Electrònica de defensa, participa en grans projectes militars. 20/30% producció militar	8,765% Caja Castilla la Mancha	Liquidambar: 13,3% CAM; 13,3% Caja Duero; 13,3% Unicaja; 13,3% Caixa Sa Nostra; 13,3% Caja Burgos; 6,65 % EBM
		5% Liquidambar	
		3,695% Cajasol	
		2,6% BBVA 1,3% Santander	
Construcciones Auxiliar Ferrocarriles (CAF)	Modernització de carros de combat i blindats 5% producció militar	20,06% Kutxa	
		1,65% Caja Vital	
		1,06% Cajasol	
Explosivos Alaveses, S.A. Expal (Maxam Grup abans Unión Española de Explosivos, S.A.)	Tota classe d'explosius, bombes, carcasses, detonadors, espoletes. 100% producció militar	22,85% Vista desarrollo	Vista Capital: 100% Banco Santander
		3,19% Ibersuizas	Ibersuizas: 16,5% Banco Pastor
HISPASAT, S.A.	Informació militar via satèl·lit 10% producció militar	28,4% Abertis	Abertis: 7,11% La Caixa; 0,54% Unicaja; 0,335% CAM (participació a Hispasat en proporció a les accions que tenen a Abertis)
HISDESAT	Indústria de comunicació per satèl·lit amb aplicacions militars (Ariane) 15-20% producció militar	43% Hispasat (28,4% Abertis)	Hispasat / Abertis: 3,06% La Caixa; 0,23% Unicaja; 0,144% CAM (participació a Hisdesat en proporció a les accions que tenen a Hispasat a partir d'Abertis)
		7% Indra	Indra: 20% Caja Madrid; 5% Cajasur; 1,6% BBVA; 1,2% Caja Cantabria
Ibérica del Espacio, S.A.	Enginyeria aeroespacial militar 10% producció militar	17,2% Ghesa Ingeniería	Ghesa Ingeniería: 41,2% Iberdrola
		5,7% Iberdrola	Iberdrola: 7,2% BBK; 1,8% Bancaja; 1,9% Banco Santander; 1,1% BBVA; 1% Caja Duero; 1% Caja Murcia; 1% Caja Castilla la Mancha; 0,5% CAM
		5,7% Gas Natural	Gas Natural: 37,5% Criteria-La Caixa
		0,17% Caixa Catalunya	
INDRA, S.A.	Simuladors de vol, sistemes de tir, defensa electrònica, Eurofigther, fragates, F-100, helicòpters Tigre, blindats, míssils	20% Caja Madrid	
		5% Cajastur	
		1,2% Caja Cantabria	
RYMSA (Radiación y Microondas, S.A.)	Comunicacions espai i defensa 21% producció militar	100% Corporación IBV	Corporación IBV: 50% BBVA; 50% Iberdrola (7,2% BBK; 1,8% Bancaja; 1,9% Banco Santander; 1,1% BBVA; 1% Caja Duero; 1% Caja Murcia; 1% Caja Castilla la Mancha; 0,5% CAM)
Tecnobit-Comites Comunicaciones S.A.	Tecnologia i ensinistrament militar 85% producció militar	29% Caja Castilla la Mancha	
		33% Caja Navarra	
		6% Caja Burgos	

60 http://www.centredelas.org/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=115&lang=es pàgina visitada el 20 de juliol de 2010.

3 NEGOCIS AMB ELS HABITATGES DE LES FAMÍLIES ESPANYOLES⁶¹

El creixement econòmic a l'Estat espanyol dels últims anys ha anat estretament lligat a la construcció d'habitatges i a l'impuls de la propietat privada com a principal règim de tinença. Per assolir aquest objectiu, les caixes d'estalvis, igual que altres entitats financeres, estimulades per l'absència de controls públics, van incentivar la concessió gairebé indiscriminada de crèdits hipotecaris. L'absència de polítiques que garanteixin un lloguer accessible i estable, així com l'impuls del règim de propietat privada per part de les administracions públiques, va induir al sobreendeutament d'una part important de la població com a única forma d'accedir a un habitatge digne.

En aquest context, es va arribar a finançar fins al 120% del valor dels nous habitatges, amb quotes que podien pagar-se en 40 anys i fins i tot en 50. Moltes condicions es van pactar a través de publicitat enganyosa, que descartava escenaris previsibles com ara una pujada d'interessos o una situació de recessió econòmica, o que incloïa clàusules de difícil comprensió per als seus destinataris, algunes de les quals eren clarament abusives.

**ESTE BANCO
ENGAÑA, ESTAFA
Y ECHA A LA GENTE DE SU CASA**

www.afrcobdoprotalyntica.com

Aquestes actuacions, encoratjades o com a mínim consentides pels poders públics, són el producte d'una relació simbiòtica entre notaris, taxadors, entitats financeres, constructores i immobiliàries i contenen clars indicis de frau i estafa generalitzada. Amb l'esclat de la crisi i l'augment de l'atur, tot això ha conduït a un escenari en el qual milers de famílies no poden fer front al pagament de les quotes hipotecà-

61 Article desenvolupat per Ada Colau de l'Observatori DESC.

ries i corren el risc de perdre les seves cases. Segons el Consell General del Poder Judicial, el 2008 es van iniciar 58.686 execucions hipotecàries, gairebé 100.000 noves execucions el 2009⁶² i se'n preveuen 181.000 més el 2010. És a dir, més de 350.000 execucions hipotecàries i embargaments en tres anys. I els processos d'execució hipotecària no afecten un sol individu, sinó la unitat familiar que viu a l'habitatge, així com les persones que han avalat el crèdit hipotecari, i l'entorn de familiars i amics que, d'alguna manera, han de respondre per les persones afectades. D'aquí que es pugui afirmar que, juntament amb la desocupació, la principal preocupació de les famílies a l'Estat espanyol és el pagament de la hipoteca que pesa sobre l'habitatge habitual.

CHORIZADA POPULAR
¡¡¡LIBERTAD!!!

Contra la condena hipotecaria
no dejaremos que bancos y administraciones
nos echen de casa

Viernes 9 de julio 18:00h
Av. CATEDRAL Esquina Via Lleidana, delante
sede Caixa Catalunya

Punto de información, consulta de dudas y más actividades

¡ven e comerte tu chorizo...!

Unin, la Caixa, Santander, CAIXA CATALUNYA, BBVA, CAM, CAJA MADRID

• info: www.afectadosporlahipoteca.com
<http://nicec.adicrao.net>

CONVOCAN: LA ASOCIACIÓN DE AFECTADOS POR LA HIPOTECA NICEC-ADICRAO

I el problema es pot estendre encara més si tenim en compte que, segons dades de l'Agència Negociadora de Productes Bancaris, més d'una tercera part de les famílies tenen problemes per pagar la hipoteca: "Durant el 2009, el 37% de les famílies hipotecades va haver de retardar almenys en una ocasió el pagament de la hipoteca, i un 48% va dir que tenia problemes per arribar a final de mes"⁶³. Si tenim en compte que el total de llars amb hipoteca sobre el 1r habitatge, segons l'INE, és de 5.461.280, arribem a la conclusió que més de 2 milions de llars tenen seriosos problemes per pagar la hipoteca⁶⁴.

No obstant això, si el fet d'haver de pagar quotes i interessos abusius -i, en cas de no poder pagar, haver de perdre l'habitatge- ja podria semblar prou greu, la legislació espanyola, lluny d'atenuar el col·lapse de les famílies hipotecades,

suposa un autèntic maltractament jurídic per a les persones insolvents a causa del procediment d'execució hipotecària, que les deixa en situació d'indefensió. Un cop declarades insolvents les persones que tenen una hipoteca i que no poden fer-hi front, el jutge determina, en la majoria dels casos, que l'immoble surti a subhasta, ja que consta com a garantia del

62 Agència EFE. "Las ejecuciones hipotecarias marcan un nuevo récord al acercarse a 100.000 en 2009". Article publicat en el diari Cinco días. Madrid, 7 de abril de 2010. http://www.cincodias.com/articulo/economia/ejecuciones-hipotecarias-marcan-nuevo-record-acercarse-100000-2009/20100407cdscdseco_21/cdseco/ Pàgina web visitada el 20 de juliol de 2010.

63 EUROPA PRESS. "El 37% de las familias no puede pagar a tiempo sus hipotecas". Article publicat en el diari electrònic Libertad Digital el 23 de febrer de 2010. <http://www.libertaddigital.com/economia/casi-el-40-de-las-familias-no-pueden-cumplir-con-el-pago-de-sus-hipotecas-1276388051/> Pàgina visitada el 20 de juliol de 2010.

64 Comunicat de la Plataforma d'Afectats per la hipoteca. <http://afectadosporlahipoteca.files.wordpress.com/2010/06/comunicado-pah-congreso-16-06-10-1.pdf> Pàgina web visitada el 20 de juliol de 2010.

deute hipotecari. Així, l'article 671 de la LEC⁶⁵ estableix que si la subhasta queda deserta, sense postor, el creditor del préstec podrà adjudicar el bé pel 50% del seu valor de taxació sense perjudici del cobrament de la resta del deute pendent. En l'actual context de crisi econòmica, aquesta fórmula significa que les entitats financeres s'estan adjudicant immobles a meitat de preu, que serveixen per pagar una part del deute i que, a més, com que el valor rebut pel pis és inferior al deute contret, les entitats financeres poden seguir reclamant el pagament del deute restant, més els interessos i els costos judicials. Cal destacar que aquest panorama legislatiu espanyol és una anomalia respecte del que hi ha en altres països europeus, com Regne Unit, França, Alemanya i Portugal, o als Estats Units, on les famílies deixen saldat el seu deute hipotecari en lliurar l'habitatge a l'entitat financera creditora, i poden començar de nou de zero.

Aquest procés es mostra completament injust a l'hora de gestionar execucions hipotecàries en períodes com l'actual marcats per una forta depreciació dels béns immobles, i un increment sense precedents de la desocupació. D'aquesta manera, les famílies que no poden fer front al pagament de les seves hipoteques, en no trobar un comprador per al seu habitatge que satisfaci la quantitat del préstec, es veuen immerses en un drama encara més gran que el de la pèrdua de l'ocupació i de l'habitatge: quedar-se, a més, amb un deute del qual hauran de respondre amb tots els seus béns presents i futurs. L'embargament de nòmines de manera perpètua aboca les famílies a una clandestinitat financera i econòmica com a pas previ a una situació d'exclusió social. Les ajudes socials existents per a col·lectius vulnerables mai no podran resoldre una situació permanent d'embargament, de manera que les famílies recorreran previsiblement a una economia submergida destinada a créixer exponencialment.

Així, el resultat d'aquest procés és que l'entitat de crèdit obté un benefici molt superior al pactat inicialment entre les parts: adquireix un habitatge a un preu inferior al de mercat i, a més, manté un dret de crèdit sobre l'executat per la resta d'un deute que, paradoxalment, es va contreure per adquirir aquest mateix habitatge. Davant l'evidència que en l'actual context de crisi el procés d'execució hipotecària provoca un desequilibri en perjudici de la part més desfavorida, organitzacions socials com la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca⁶⁶ plantegen la necessitat d'una reforma legal urgent que doti de seny i equanimitat la regulació del procediment.

Finalment, és especialment lamentable el cas de les caixes d'estalvis, ja que el caràcter social que se'ls pressuposa només és utilitzat per garantir el màxim benefici d'aquestes mateixes entitats. Així, centenars d'afectats directes relaten com les caixes actuen amb la mateixa contundència que els bancs a l'hora de reclamar el pagament de les quotes hipotecàries, sense distingir el context ni les situacions personals: tant és que es tracti de famílies víctimes d'un

65 Llei d'Enjudiciament Civil.

66 <http://www.afectadosporlahipoteca.com>

atur sobrevingut en un context de crisi global de llarga durada; tant és si hi ha infants o si, com a aval, només consta l'habitatge principal dels pares ja jubilats. Els deutes s'han de pagar i, en la major part de les ocasions, els empleats tenen instruccions de pressionar perquè la poca renda familiar disponible sigui utilitzada per pagar la quota del préstec. Quan ja no hi ha ingressos a reclamar, llavors les caixes d'estalvis, igual que els bancs, procedeixen a l'execució hipotecària, acaben adjudicant-se els habitatges pel 50% del seu valor de taxació i reclamen el deute restant, més interessos i costos judicials, a les persones titulars del préstec, la qual cosa les condemna a l'exclusió social. Però aquí no acaba el negoci: els habitatges embargats es posen de nou a la venda, sovint amb l'incentiu d'un 30% o un 40% de descompte i publicitats amb la marca "obra social", amb la condició que, per adquirir-los, el potencial client contracti el préstec hipotecari amb la mateixa caixa. I, així, el cercle es torna a tancar: amb un mateix habitatge, la caixa fa diversos negocis. Negoci rodó.

ALGUNS ENLLAÇOS D'INTERÈS:

http://obrasocial.lacaixa.es/ambitos/home/viviendaasequible_ca.html

<http://www.servihabitat.com/porfinpropietario/>

<http://hipotecashipotecas.es/caixa-catalunya-venda-3000-viviendas-con-30-de-descuento/>

<http://www.afectadosporlahipoteca.com>

4 TAULA DE RESUM DELS IMPACTES DE LES CAIXES D'ESTALVIS ESPANYOLES

Fusions actuals	Caixa d'estalvis	Zona d' impacte	Empresa transnacional
Banca Cívica	Caja de Burgos	El Salvador	Calvo
		Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		Indústria armament espanyola	Amper S.A.
			Tecnobit - Comites Comunicaciones S.A.
	Cajasol	Indústria armament espanyola	Amper S.A.
			Construcciones Auxiliar Ferrocarriles
	Caja Navarra	Indústria armament espanyola	Tecnobit - Comites Comunicaciones S.A.
Caja España-Caja Duero	Caja Salamanca y Soria (Caja Duero)	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		Indústria armament espanyola	Amper S.A.
Caja Kutxa	Caja Kutxa	Indústria armament espanyola	Construcciones Auxiliar Ferrocarriles
Caja San Fernando	Caja San Fernando	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
Caja Vital	Caja Vital	Indústria armament espanyola	Construcciones Auxiliar Ferrocarriles
CatalunyaCaixa CX	Caixa Catalunya	Guatemala, Mèxic, Nicaragua i Colòmbia	Unión Fenosa-Gas natural
		Bolivia, Ecuador, Colòmbia, Argentina, Perú	Repsol YPF
		Indústria armament espanyola	Ibérica del espacio S.A.
Grupo Caja 3	Caja de Badajoz	Uruguai i Pontevedra, Galícia	Ence
Grupo Caja Madrid	Caja Madrid	Indústria armament espanyola	HISDESAT S.A.
			Indra S.A.
La Caixa	La Caixa	El Saltillo, Mèxic	AGBAR
		Bolivia, Ecuador, Colombia, Argentina, Perú	Repsol YPF
		Perú y Chile	TELEFÓNICA
		Guatemala, Mèxic, Nicaragua i Colòmbia	Unión Fenosa-Gas Natural
		Indústria armament espanyola	HISPASAT S.A.
			HISDESAT S.A.
			Ibérica del espacio S.A.
Mare Nostrum	Caja de Murcia	Uruguai i Pontevedra, Galícia	Ence
		Indústria armament espanyola	Ibérica del espacio S.A.
			RYMSA
	Caja de Granada	Uruguai i Pontevedra, Galícia	Ence

La taula següent recull tots els impactes associats a participacions industrials mostrades durant el capítol. Les caixes estan ordenades per ordre alfabètic, d'acord amb el seu estat actual en el context de reconfiguració d'entitats financeres.

Denúncia	Empresa transnacional	Percentatge d' accions
Violació dels drets laborals	Calvo	5,50%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	0,66%
Empresa amb 85% de producció militar	Tecnobit - Comites Comunicaciones S.A.	33%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	3,70%
Empresa amb 5% de producció militar	Construcciones Auxiliar Ferrocarriles	1,06%
Empresa amb 85% de producció militar	Tecnobit - Comites Comunicaciones S.A.	33%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	0,66%
Empresa amb 5% de producció militar	Construcciones Auxiliar Ferrocarriles	20,06%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 5% de producció militar	Construcciones Auxiliar Ferrocarriles	1,65%
Violacions massives de drets humans	Unión Fenosa-Gas natural	3,03%
Impacte medioambiental, social i econòmic. Violació de la legislació	Repsol YPF	1,63%
Empresa amb 10% de producció militar	Ibérica del espacio S.A.	0,17%
Impact ambiental	Ence	1,25%
Empresa amb 15-20% de producció militar	HISDESAT S.A.	1,40%
Empresa amb 50% de producció militar	Indra S.A.	20%
Impacte medioambiental	AGBAR	24,03%
Impacte medioambiental, social i econòmic. Violació de la legislació	Repsol YPF	14,31%
Violació de la llibertat sindical	TELEFÓNICA	5,17%
Violacions massives de drets humans	Unión Fenosa-Gas Natural	37,46% y 4,43%
Empresa amb 10% de producció militar	HISPASAT S.A.	7,11%
Empresa amb 15-20% de producció militar	HISDESAT S.A.	3,06%
Empresa amb 10% de producció militar	Ibérica del espacio S.A.	2,13%
Impacte ambiental	Ence	1,25%
Empresa amb 10% de producció militar	Ibérica del espacio S.A.	0,06%
Empresa amb 21% de producció militar	RYMSA	0,50%
Impacte ambiental	Ence	1,25%

Fusions actuals	Caixa d'estalvis	Zona d' impacte	Empresa transnacional
	Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares (Caixa Sa Nostra)	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		Indústria armament espanyola	Amper S.A.
Novacaixagalicia	Caixa Galicia	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
	Caixa Nova	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		El Salvador	Calvo
SIP	Cajastur	Uruguai i Pontevedra, Galícia	Ence
	Caja Castilla la Mancha	Uruguai i Pontevedra, Galícia	Ence
		El Salvador	Calvo
		Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		Indústria armament espanyola	Aernnova
			Amper S.A.
			Ibérica del espacio S.A.
			RYMSA
	Caja Castilla la Mancha	Indústria armament espanyola	Tecnobit - Comites Comunicaciones S.A.
	Caja de Ahorros del Mediterráneo CAM	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		Indústria armament espanyola	Amper S.A.
			HISPASAT S.A.
			HISDESAT S.A.
			Ibérica del espacio S.A.
			RYMSA
	Caja Cantabria	Indústria armament espanyola	HISDESAT S.A.
			Indra S.A.
Unicaja	Unicaja	Estero, Nicaragua	PESCANOVA
		Indústria armament espanyola	Amper S.A.
			HISPASAT S.A.
			HISDESAT S.A.

Denúncia	Empresa transnacional	Percentatge d' accions
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	0,66%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	20%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	5,14%
Violació dels drets laborals	Calvo	11%
Impacte ambiental	Ence	5,09%
Impacte ambiental	Ence	1,25%
Violació dels drets laborals	Calvo	5,50%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 10% de producció militar	Aernnova	23%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	8,77%
Empresa amb 10% de producció militar	Ibérica del espacio S.A.	0,06%
Empresa amb 21% de producció militar	RYMSA	0,50%
Empresa amb 85% de producció militar	Tecnobit - Comites Comunicaciones S.A.	29%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	0,66%
Empresa amb 10% de producció militar	HISPASAT S.A.	0,34%
Empresa amb 15-20% de producció militar	HISDESAT S.A.	0,14%
Empresa amb 10% de producció militar	Ibérica del espacio S.A.	0,03%
Empresa amb 21% de producció militar	RYMSA	0,03%
Empresa amb 15-20% de producció militar	HISDESAT S.A.	0,08%
Empresa amb 50% de producció militar	Indra S.A.	1,20%
Impacte medioambiental, econòmic i social	PESCANOVA	0,66%
Empresa amb 20-30% de producció militar	Amper S.A.	0,66%
Empresa amb 10% de producció militar	HISPASAT S.A.	0,54%
Empresa amb 15-20% de producció militar	HISDESAT S.A.	0,23%

CAPÍTOL 3

POLÍTIQUES SOCIALS I AMBIENTALS DE LES CAIXES D'ESTALVIS

Aquest estudi ha volgut comptar amb la col·laboració de les mateixes caixes d'estalvis objecte d'anàlisi. A partir del qüestionari realitzat per l'Observatori de l'RSC⁶⁷ titulat "La contribució de BBVA/Santander al desarrollo sostenible en Latinoamérica", s'ha elaborat un qüestionari ad hoc⁶⁸ en què es demana a les entitats financeres sobre l'existència i el grau d'aplicació de polítiques de control específiques en drets humans i medi ambient a l'hora d'invertir i de concedir préstecs, així com el detall de l'obra social portada a terme.

Les caixes a les quals s'ha enviat el qüestionari són les següents (s'ha fet el contacte a través dels respectius departaments d'obra social):

Caja Madrid (ara Grupo Caja Madrid, format per Caja Madrid, Bancaja, Caja Insular de Canarias, Caja de Ávila, Caixa Laietana, Caja Segovia i Caja Rioja)

La Caixa

Caja Castilla-La Mancha (ara una SIP formada per Caja del Mediterráneo, Cajastur, Caja Extremadura i Caja Cantabria)

Caixa Catalunya (ara Catalunya Caixa CX, formada per Caixa Catalunya, Caixa Manresa i Caixa Tarragona)

Caixa Nova (ara Novacaixa, formada per Caixanova i Caixa Galicia)

BBK (en procés de fusió amb Kutxa i Caja Vital)

Kutxa (en procés de fusió amb BBK i Caja Vital)

Caja Cantabria (ara una SIP formada per Caja del Mediterráneo, Cajastur, Caja Extremadura i Caja Cantabria)

Caja Granada (ara Mare Nostrum, formada per Caja Granada, Caja Murcia, Caixa Penedès i Sa Nostra)

Caja Navarra (ara Banca Cívica, formada per Caja Navarra, CajaCanarias, Caja de Burgos i Cajasol)

Caja Vital (en procés de fusió amb BBK i Kutxa)

67 RSC són les sigles de responsabilitat social corporativa.

68 Vegeu enllaç http://www.setem.cat/pdf/questionari_estudi_caixes.pdf, on podreu trobar el qüestionari en PDF.

Abans de passar a valorar les respostes al qüestionari, presentem una taula que mostra el panorama de reestructuració de les caixes d'estalvis de l'Estat espanyol:

TAULA 1 Reestructuracions de les caixes d'estalvis

1.	Unnim (fusió)	Caixes de Manlleu, Sabadell i Terrassa	Juliol de 2010
2.	CatalunyaCaixa - CX (fusió)	Caixes de Catalunya, Tarragona i Manresa	Juliol de 2010
3.	La Caixa (absorció)	La Caixa i Caixa Girona	Novembre de 2010
4.	Unicaja (fusió)	Unicaja i Caja Jaén	Maig de 2010
5.	Banca Cívica (Sistema Institucional de Protección-SIP)	Caja Navarra, CajaCanarias, Caja de Burgos i Cajasol (que va absorbir Caja Guadalajara el gener 2010)	Juny i novembre de 2010
6.	Caja España - Caja Duero (fusió)	Caja Duero i Caja España	Octubre de 2010
7.	Mare Nostrum (SIP)	Caja Granada, Caja Murcia, Caixa Penedès i Sa Nostra	Juliol de 2010
8.	Grupo Caja Madrid (SIP)	Caja Madrid, Bancaja, Caja Insular de Canarias, Caja de Ávila, Caixa Laietana, Caja Segovia i Caja Rioja	Desembre de 2010
9.	Sense nom (SIP)	Caja del Mediterráneo, Cajastur (que té Caja Castilla La Mancha), Caja Extremadura i Caja Cantabria	Setembre de 2010
10.	Grupo Caja 3 (SIP)	Caja Inmaculada, Caja Círculo de Burgos i Caja Badajoz	Setembre de 2010
11.	Novacaixagalicia (fusió)	Caixanova i Caixa Galicia	Desembre de 2010
12.	Sense nom (fusió)	Caixes rurals de Ciudad Real, Cuenca i Albacete	Setembre de 2010
13.	En procés	Caixes basques: BBK (que va absorbir Cajasur el juliol 2010), Kutxa i Caja Vital	

“L'única caixa que ha respost el qüestionari és BBK”

L'única caixa que ha respost el qüestionari és BBK. Podeu trobar les seves respostes completes a l'enllaç indicat a peu de pàgina⁶⁹. Abans d'entrar a valorar l'absència de respostes, tractem d'esbrinar què diuen les caixes estudiades sobre el diàleg social amb els grups d'interès. La Caixa declara a la seva memòria d'RSC de 2009: “A través del diàleg amb els nostres grups d'interès -clients, empleats i societat- ens comprometem amb l'avanç en la responsabilitat corporativa”⁷⁰. Per la seva part, Caja Madrid explica també des de la seva memòria social: “El procés de consulta permanent amb els grups d'interès per determinar els assumptes que més interessin, així com les seves necessitats i expectatives”⁷¹. En la mateixa línia argumental, Caja

69 Vegeu enllaç http://www.setem.cat/pdf/resposta_BBK_estudi_caixes.pdf amb la resposta de BBK al qüestionari.

70 Informe “La Responsabilidad Corporativa” a La Caixa, 2009, pàg. 4. <http://multimedia.lacaixa.es/lacaixa/onde-mand/portal/respcorp/informes/IRC.pdf>, visitada el 3 de desembre de 2010.

71 http://www.cajamadrid.com/Portal_Corporativo/html/RSE_2009/html/es/02_rse/0232_consulta.html, visitada el 3 de desembre de 2010.

de Ahorros de Navarra informa en la seva memòria d'RSC de 2009: "L'orientació estratègica de CAN és cap als seus grups d'interès, en una via de diàleg i participació sistemàtica i profunda, amb canals d'anada i tornada per mitjà dels quals els clients, empleats, entitats socials i altres grups d'interès decideixen les grans línies de desenvolupament de CAN"⁷². Aquests tres exemples mostren amb claredat com moltes vegades aquests discursos amables es troben en contradicció amb les seves actuacions en el dia a dia. O, si no, com pot ser que si creuen tant en el diàleg social no contestin els nostres qüestionaris?

"L'obra social de Caja España-Caja Duero i la Fundación Maxam inauguraran la mostra "Colección UEE. Los calendarios de Explosivos", que recull 34 de les obres que han il·lustrat el calendari de la Unión Española de Explosivos des de l'any 1900 mitjançant els quals s'ofereix una completa panoràmica de la pintura figurativa espanyola del segle XX"⁷³

Seguint el mateix raonament, és important evidenciar que les caixes estan fent servir la responsabilitat social corporativa com la resta de grans corporacions transnacionals (financeres o no) per fer filantropia social (en aquest cas, per imperatiu legal), propugnant uns valors i principis que no tenen cap connexió amb la seva activitat principal. És a dir, les caixes, d'una banda, es vesteixen de socials amb l'obra social i, de l'altra -igual que els bancs-, estan prestant diners i invertint en actius que, tal com demostra aquest estudi, vulneren els drets humans i impacten en el medi ambient. Des de la societat civil, sense entrar en valoracions sobre la qualitat o no de la seva obra social, és important que es denunciï que abans de fer obra social cap a fora, les caixes han de generar sistemes de control i seguiment de les seves activitats principals per garantir que els diners dels seus estalviadors no acabaran vulnerant drets humans i provocant impactes ambientals.

Respecte al qüestionari respost per BBK, el primer que podem constatar és que com a entitat compleix amb el compromís de diàleg social. Si ens endinsem en els continguts del qüestionari, en el seu bloc primer (préstecs i crèdits a particular i empreses) BBK respon que té polítiques de concessió amb criteris socials i ambientals en l'àmbit laboral, drets humans i canvi climàtic, amb polítiques específiques per a sectors com Agricultura, Ramaderia i Pesca, Tercer Sector i Emprenedors. Tot i ser important que l'entitat estigui incorporant aquest tipus de criteris, sembla clar que són insuficients. Per una banda, està enunciant que sí que té polítiques específiques per a l'atorgament de préstecs en matèria laboral, i esmenta el conveni col·lectiu

72 "Memoria de Responsabilidad 2009 de Caja Navarra", pàg. 36 <http://www.cajanavarra.es/NR/rdonlyres/1862F2DD-FA87-4372-9065-AAD57B8A1685/8939/MemoriaRSCCAN2009.pdf>, visitada el 3 de desembre de 2010.

73 <http://www.europapress.es/epsocial/obra-social/noticia-caja-espana-caja-duero-fundacion-maxam-inauguran-manana-leon-coleccion-uee-calendarios-explosivos-20101215195959.html>

propi, tot i que el que hauria d'estar regulant l'atorgament de préstecs en matèria de Drets Laborals hauria de ser les Normes Internacionals del Treball de l'Organització Internacional del Treball (OIT) i la Declaració de Principis i Drets Fonamentals del Treball de 1998 de la mateixa OIT, entre d'altres. El respecte dels drets humans a les operacions de préstec no es garanteix a partir de l'Informe de Progrés del Pacte Mundial, que redirecciona a l'apartat de responsabilitat social empresarial (RSE) de la mateixa entitat (des d'on s'accedeix als documents Política RSE i Codi RSE, que són meres declaracions). Com tampoc no ho és haver signat el Pacte Mundial de Nacions Unides, que és novament una relació de principis voluntaris. En aquest sentit, és important destacar que enlloc BBK parla de tenir o estar desenvolupant un sistema de gestió intern que permeti denegar operacions de préstec per a activitats que vulnerin o puguin vulnerar els drets humans i impactar negativament en l'ambient.

BBK té una política activa amb col·lectius en risc d'exclusió social. Alhora, és important destacar que en la gestió d'actius, BBK té desenvolupat un ideari ètic per al finançament de projectes socials i la inversió en productes financers a partir dels fons captats amb el Dipòsit Solidari i el Fons de Solidaritat. Per tal de garantir l'acompliment dels criteris definits al seu ideari, BBK compta amb un comitè ètic. L'entitat declara no tenir cap empresa participada en paradisos fiscals i declara tenir un sistema intern de control i prevenció del blanqueig de diners. En el cas d'aportacions o préstecs a partits polítics, remet al seu informe de govern corporatiu de 2009 i no facilita les dades d'anys anteriors, que per altra banda són públiques al web. Cal destacar que donen suport financer via préstecs, subvencions electorals i avals al Partit Nacionalista Basc (PNB), Partit Socialista d'Euskadi (PSE) i Ezker Batua. El 2009, l'obra social de BBK va sumar 101 milions d'euros que es van destinar a: 26% programes socials; 61% programes educatius i científics i 13% restant a programes culturals i esportius.

L'objectiu de l'estudi era fer comparatives entre les diferents entitats estudiades per poder modelitzar els diferents comportaments institucionals, però no ha estat possible per la manca de resposta de la resta d'entitats.

CONCLUSIONS, ALTERNATIVES I DEMANDES

CONCLUSIONS PRINCIPALS

Des de la seva creació fins als nostres dies, les caixes d'estalvis han sabut ocupar un espai molt significatiu del nostre entorn financer. Malgrat la competència ferotge entre les entitats financeres pels nostres estalvis, les caixes d'estalvis segueixen essent els principals gestors de l'estalvi familiar en el nostre país. I, segurament, aquest sigui un mèrit que cal reconèixer: haver estat les principals entitats financeres dedicades a mobilitzar l'estalvi de les classes mitjanes i baixes de la nostra població, i oferir-los uns serveis d'intermediació financera necessaris en les nostres societats occidentals.

No sabem veure cap element negatiu en la funció d'impulsar l'estalvi de les classes mitjanes i baixes i acumular els recursos procedents de la gran quantitat de petits estalviadors per prestar-los a aquelles persones que els necessitin i puguin retribuir-los adequadament i tornar-los en condicions raonables de risc.

I, probablement, també sigui just reconèixer a les caixes d'estalvis l'acompliment de dues funcions complementàries a la de la intermediació: portar els serveis financers a la majoria de racons del país i construir un dels països amb un nivell més baix de persones sense un compte corrent, així com lluitar contra la usura, entesa com a tot preu o condició per sobre d'aquells que resultarien en mercats de lliure competència.

En definitiva, la nostra visió crítica no té a veure amb la incapacitat de reconèixer el paper positiu que han jugat les caixes d'estalvis i la seva raó de ser. El problema rau en els impactes negatius que han començat a generar desviant-se de la seva funció i que han posat en perill el seu model propi.

Per què les caixes d'estalvis van iniciar les seves operacions corporatives i mai ningú no va voler o no va saber posar-hi fre? Fent un cop d'ull a la història de les caixes, resulta senzill veure com els mercats financers, les institucions encarregades de vetllar pel bon funcionament del nostre sistema financer i les diferents reformes legislatives impulsades des del legislatiu han afavorit un procés liberalitzador que, en definitiva, les ha fet créixer i avui les pot fer desaparèixer. La pregunta que potser queda sense respondre és fins a quin punt aquest procés s'ha fet de manera conscient i premeditada o, simplement, s'han anat prenent decisions sense ser capaços de valorar-ne les conseqüències. Sigui com sigui, aquesta deriva ha tingut molt a veure amb l'origen de molts dels impactes negatius que les caixes d'estalvis han generat al Nord i, molt especialment, al Sud, com hem pogut comprovar al llarg d'aquest estudi.

Avui, les caixes d'estalvis es veuen pressionades per convertir-se en societats de capital que hauran de generar beneficis suficients per tal de retribuir els seus propietaris o accionistes. Sembla que sigui l'únic camí per a la seva supervivència, però no serà aquest plantejament el

que les allunyarà definitivament de les seves raons fundacionals positives (la gestió eficient de l'estalvi popular, fer arribar els serveis financers arreu del territori, l'obra social i contribuir a l'existència d'uns mercats una mica més competitius)?

Observant processos similars, com l'italià, el pas del temps ha acabat portant a la pràctica desaparició les caixes d'estalvis. A Itàlia, es va promoure un procés de transformació de les caixes en fundacions que van cedir el seu negoci a un banc que participava del seu capital. Unes participacions que aquestes fundacions van acabar venent.

Per altra banda, en països com Itàlia o el Regne Unit, on les caixes tenien una presència significativa i es van transformar en bancs, ja es pot veure com alguns dels problemes que en el seu dia justificaren el naixement de les caixes han reaparegut: creixement de l'exclusió financera, manca de promoció econòmica en determinats territoris i pèrdua de competència entre entitats financeres. De fet, a casa nostra, ja avui podem observar com les caixes sumen cada dia més activitats a la gestió del nostre estalvi, tanquen oficines per rendibilitzar les seves estructures i es fusionen minvant el nombre d'opcions a l'abast dels clients i, per tant, la competència en el mercat.

Més enllà de la visió crítica que puguem oferir dels seus impactes negatius, pensem que les caixes d'estalvis encara contribueixen a generar un grau acceptable de competència en els nostres mercats financers i entenem que, si ens cal reformar-les, aquesta reforma hauria d'anar orientada a aconseguir que els seus òrgans de govern no oblidin les seves missions fundacionals i n'exigeixin el rigorós compliment, que redueixin les seves actuacions d'impacte negatiu i allunyades de la seva funció, i que es puguin capitalitzar de manera adequada sense perdre la naturalesa que els dóna sentit.

“Com a persones estalviadores o inversores, ens ofereixen més garanties les caixes que els bancs, en el cas que la nostra ètica vulgui evitar perjudicis als pobles del Sud? La resposta és NO”

Aquesta reforma no és impossible. La proposta de les finances ètiques, de les quals parlem al bloc següent, pensem que mostra un camí. Seran les finances ètiques les hereves del model de les caixes?

En realitat, el creixement de les finances ètiques a casa nostra ha qüestionat l'aproximació social de les caixes d'estalvis, i la resposta ha estat més aviat inexistente. Les finances ètiques, en essència, proposen dirigir tota la seva activitat financera cap a projectes que generin un impacte social positiu en la nostra societat, cosa que fan decidint quins projectes financen i quins no en funció del compliment d'una política ètica i social. Per què les caixes d'estalvis no han volgut fer cap passa en aquesta direcció si la seva activitat té un caràcter tan marcadament social?

Tot plegat ens fa concloure que, com a persones estalviadores o inversores, les caixes no ens ofereixen més garanties que els bancs, en el cas que la nostra ètica vulgui evitar perjudicis als pobles del Sud. Aquesta és una de les preguntes que hem volgut respondre i la **resposta és NO**.

LES FINANCES ÈTIQUES: UNA ALTERNATIVA

Les finances ètiques tenen el seu origen en els grans moviments socials dels anys 60 i 70. Concretament, en la contradicció que troben els grans moviments socials de l'època, com el pacifista o l'ecologista, entre les seves propostes de transformació social i l'ús que les seves entitats financeres fan dels seus diners, massa sovint totalment contradictori. Així doncs, entitats pacifistes s'adonen que les entitats financeres amb les quals treballen són accionistes de bona part de les principals empreses de la indústria armamentística, o entitats ecologistes comencen a veure com els finançadors de projectes que generen danys irreparables en el nostre medi ambient són les mateixes entitats que gestionen els seus recursos.

“Les finances ètiques miren de donar i construir diferents respostes per a tots aquells estalviadors que es volen responsabilitzar del que la seva entitat financera fa amb els seus diners”

En certa manera, les finances ètiques neixen de la voluntat de grups de persones amb una sensibilitat compartida i amb la voluntat suficient per mirar d'evitar una contradicció en la qual encara molts caiem. Els nostres diners segueixen relacionats amb projectes amb els quals mai no ens voldríem veure implicats, i les finances ètiques miren de donar i construir diferents respostes per a tots aquells estalviadors que es volen responsabilitzar del que la seva entitat financera fa amb els seus diners.

Els principis de les finances ètiques

Entre les entitats de finances ètiques, hi ha una certa diversitat en la definició dels principis ètics que guien la seva activitat, però des de FETS mirem de recollir aquesta diversitat en cinc principis.

- **Principi d'ètica aplicada:** l'ètica com un procés de reflexió contínua en l'aplicació dels criteris d'inversió i la concessió de crèdits.
- **Principi de participació:** la presa de decisions s'efectua de manera democràtica. No es tracta tan sols que els socis votin, sinó que han de poder participar en la definició de les polítiques bàsiques de l'entitat.
- **Principi de coherència:** fer servir els diners de forma coherent amb els nostres valors en tots els àmbits de l'entitat.

■ **Principi de transparència:** cal oferir informació regular i pública de totes les activitats finançades i les seves conseqüències.

■ **Principi d'implicació:** les entitats de finançament ètic han d'anar més enllà dels criteris negatius i han de definir la seva política d'inversió seguint criteris positius per tal de transformar la societat de forma activa.

D'aquesta manera, els principis ètics recorren i marquen profundament l'entitat, no tan sols la seva activitat financera sinó també la seva actitud i el seu compromís amb les realitats socials a les quals vol donar suport, així com la societat que vol transformar. Per això, els criteris ètics han de ser presents en totes i cadascuna de les activitats de l'entitat financera ètica.

Dos models existents

Les finances ètiques han arribat a casa nostra al llarg del tombant de segle, amb 15 o 20 anys de retard respecte als països pioners a Europa. Durant els darrers 15 anys, han sorgit iniciatives autòctones, com el Coop 57 i el Projecte Fiare, i ens han arribat iniciatives internacionals, com ara Oikocredit o Triodos Bank. Els darrers 5 anys, les finances ètiques han experimentat un gran creixement i ha recollit bona part de l'esperit crític que la crisi ha generat al voltant del sistema financer tradicional.

En aquesta evolució, és fàcil identificar dues tendències entre les diferents propostes: les que qüestionen la mateixa estructura mercantil de la banca tradicional i opten per models cooperatius i participatius per tal de construir alternatives, i les que centren els esforços en l'aplicació d'una política ètica a la intermediació financera sense optar per models participatius.

Què és una banca ètica i què no ho és

Sovint, en sentir parlar de la banca ètica, ens esperem una realitat molt diferent amb una regulació específica, potser, fins i tot, amb una formulació legal pròpia, entitats que facin donacions, que prestin sense necessitat d'exigir garanties... La realitat resulta més senzilla, ja que la banca ètica treballa sota la mateixa regulació que la resta del nostre sistema financer, oferint i demanant les mateixes garanties i, si vol, oferint el mateix ventall de serveis que la resta d'entitats financeres. Les úniques grans diferències són la política ètica, que guia tota l'activitat i la transparència amb què actuen, sovint informant de tots i cadascun dels projectes que financen per tal que l'estalviador pugui decidir si és el tipus d'economia a la qual vol donar suport o no. Evidentment, aquest enfocament marcadament social també acaba conformant entitats amb un tracte i un perfil diferenciat, però l'essència de la banca ètica rau en la política ètica i la transparència.

“La banca ètica treballa sota la mateixa regulació que la resta del nostre sistema financer, oferint i demanant les mateixes garanties i, si vol, oferint el mateix ventall de serveis que la resta d'entitats financeres”

Quines iniciatives de finançament ètic trobem avui en el nostre entorn

■ Comunitats autofinançades - CAF

Sense tractar-se d'entitats financeres pròpiament dites, les CAF agrupen grups de persones amb un vincle de confiança que els uneix per tal que puguin resoldre de forma col·lectiva una problemàtica creixent: l'exclusió financera.

Segurament amb un origen vinculat a les tontines africanes, el model de les CAF recupera l'esperit mutualista i de cooperació per mirar de fer front a les petites necessitats de finançament que poden tenir les persones i que difícilment troben resposta en el sector financer tradicional. Més informació: www.comunidadescaf.org

■ Acció solidària contra l'atur

De caràcter fundacional i dedicada exclusivament a les funcions de finançament, ASCA és la pionera dels microcrèdits socials a Catalunya i una opció flexible de finançament per a moltes iniciatives que cerquen combatre la situació d'atur que tanta gent pateix en el nostre entorn. Més informació: www.acciosolidaria.cat

■ Oikocrèdit Catalunya

De caràcter associatiu, Oikocrèdit Catalunya agrupa totes les persones associades a la cooperativa Oikocredit internacional. Oikocrèdit recull recursos en forma d'aportació al capital d'aquesta cooperativa i els destina principalment a finançar projectes que transformin la societat a països del Sud. Més informació: www.oikocredit.cat

■ Coop 57

De caràcter participatiu, aquesta cooperativa de serveis financers recull recursos en forma d'aportacions de capital i els dedica a finançar projectes de l'economia social i solidària, principalment de tipus cooperatiu. Més informació: www.coop57.coop

■ Triodos Bank

De formulació mercantil sota el control d'una fundació, Triodos Bank ofereix un ampli ventall de serveis bancaris i dirigeix els recursos captats en tres direccions: cultura, social i medi ambient, amb una gran presència en l'impuls de les energies renovables. Més informació: www.triodos.es

■ Projecte Fiare

De caràcter participatiu, el Projecte Fiare ofereix serveis bancaris com a agent de la Banca Popolare Ètica i aglutina cada dia més persones i entitats en la consolidació d'un projecte de banca ètica, ciutadana i cooperativa. Els recursos captats els destina cap a projectes que transformin positivament la societat, especialment en els àmbits de la inserció laboral, el cooperativisme i el comerç just. Més informació: www.projectefiare.cat

DEMANDES PER ALS DIFERENTS ACTORS DEL MÓN FINANCER

Per a la ciutadania:

- Ser conscients del que les entitats financeres fan amb els nostres estalvis.
- Recuperar la responsabilitat en la gestió dels nostres estalvis.
- Evitar contradiccions entre allò que pensem i allò que fan els nostres diners.
- Optar per les finances ètiques i participar en la seva construcció.

Per al sector públic:

- Que treballin amb les entitats de finances ètiques, com a mínim, en la mateixa proporció en què ho fa la societat.

- Que facilitin que els àmbits públics més propers a la transformació social treballin amb les finances ètiques, evitant contradiccions.

Que assumeixin el seu rol exemplificador i donin suport a la introducció de polítiques ètiques en l'àmbit financer⁷⁴.

- Que segueixin consolidant els processos de compra pública ètica, que ja inclou referències a la banca ètica en algun cas.

- Que s'adonin de l'absurditat de gestionar (vegeu el quadre titulat "Cash Pooling") els diners públics amb criteris exclusivament d'eficiència econòmica, hi introdueixin criteris ètics i d'eficiència social i es replantegin les limitacions que suposen iniciatives com el cash pooling o la gestió centralitzada de la tresoreria, que posa en mans de molt poques entitats i lliga de mans aquells que voldrien gestionar els diners públics a través de la banca ètica.

- **Que exerceixin la seva obligació de protegir els drets humans i els facin respectar a les entitats financeres espanyoles, tant aquí com fora de l'Estat, a partir de l'aplicació del principi d'extraterritorialitat quan participen en l'accionariat d'empreses transnacionals que operen en altres països o financen projectes que poden vulnerar els drets humans i ambientals.**

- **Que regulin la dació en pagament a les hipoteques, de manera que si la caixa executa la hipoteca i es queda l'habitatge, el deute resti saldat, com succeeix en altres països de la UE o als EUA.**

Per a les entitats financeres:

- A les caixes, que tornin als seus orígens, si no és massa tard, perquè pensem que encara són necessàries i perquè probablement sigui la seva millor estratègia de diferenciació.

- **A totes, que treballin per la transparència i introdueixin criteris negatius d'inversió o finançament.** Que no juguin amb el desconeixement per finançar el que nosaltres no finançaríem.

- Si mantenen l'activitat inversora participant en l'accionariat d'empreses transnacionals o d'activitats controvertides, que creïn departaments de riscos sobre drets humans i medi ambient per tal de fer control i seguiment, i garantir que amb els seus diners no s'està donant suport a activitats i empreses que vulneren els drets humans i impacten sobre el medi ambient.

⁷⁴ Com el cas del govern noruec, que inverteix el seu capital mitjançant un fons d'inversió propi que es regeix per criteris ètics. Van treure Walmart i moltes altres empreses que van vulnerar el codi ètic del fons. <http://www.rel-uita.org/internacional/ddhh/noruega-walmart.htm>

'CASH POOLING':

EMPRESSES FINANCERES CONTRACTADES PER LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Una qüestió important a tenir en compte és l'actual política del Departament d'Economia i Finances quant a les entitats financeres amb què treballen. Aquest departament va aprovar l'any 2007 un nou sistema de gestió de la tresoreria de tota la Generalitat de Catalunya anomenat cash pooling. L'objectiu d'aquest sistema és, segons el mateix Departament d'Economia i Finances, fer que quan s'obre una convocatòria per seleccionar les entitats financeres que podran donar servei a la Generalitat, s'acompleixi la següent condició: "solució de centralització de fons (cash pooling) entre els comptes tresorers de la Tresoreria Corporativa i els comptes operatius de les entitats públiques, entenent com a Tresoreria Corporativa la que actualment inclou l'àmbit departamental, el Servei Català de la Salut i entitats gestores de la Seguretat Social i l'ICASS. Un sistema de centralització de fons és un instrument per a la gestió conjunta de diversos comptes bancaris amb l'objectiu d'optimitzar els saldos de grup permetent una gestió flexible".

És a dir, el cash pooling té la virtut de facilitar la reducció de costos financers, ajudar a fer una gestió més eficient dels serveis financers de tresoreria, concentrar en poques entitats financeres tota la gestió i centralitzar-la en el mateix Departament d'Economia i Finances.

El concurs es va obrir el 18 de gener de 2007, el 23 d'abril de 2007 es va publicar la seva resolució i es va adjudicar la prestació de serveis financers a la Tresoreria Corporativa de la Generalitat de Catalunya i les entitats públiques a les entitats següents: La Caixa (50% de l'import global d'operacions), BBVA (30%) i Caixa Catalunya (20%).

L'oportunitat novament perduda en desenvolupar aquest sistema és que, a més d'integrar elements de valoració purament financers, no es tinguessin en compte criteris de drets humans i pau. Si aquests criteris s'haguessin aplicat, almenys les dues primeres entitats financeres que avui estan gestionant els fons de la Generalitat de Catalunya no n'haurien pogut ser adjudicatàries. És més, aquest sistema limita la capacitat a qualsevol departament d'integrar criteris més elevats i, per tant, exclou qualsevol possible contractació de les banques ètiques (Triodos, Fiare, Coop 57, etc.).

REFERÈNCIES

BIBLIOGRAFIA BàSICA

- **AMNISTIA INTERNACIONAL COLÒMBIA.** *Un laboratorio de guerra: Represión y violencia en Arauca.* Amnistía Internacional. Colòmbia, abril de 2004.
- **ARAHUETES, Alfredo; GARCÍA, Aurora.** *¿Qué ha sucedido con las inversiones directas de las empresas españolas en América Latina tras el boom de los años 90 y la incertidumbre de los primeros 2000?* Document de Treball N. 35/2007, publicat pel Real Instituto Elcano. Madrid, juliol de 2007. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_es/Zonas_es/Economia+Internacional/DT+35-2007
- **BAKAN, Joel.** *La corporación. La búsqueda patológica del lucro y poder.* Volter, Robinbook, 2006.
- **CARRIÓN, Jesús; VERGER, Antoni.** "Amistades Peligrosas. Empresas transnacionales, poder político y poder mediático". Article publicat a la revista *Pueblos*, núm. 22. Madrid, juliol de 2006.
- **CHISLETT, William.** *Principales multinacionales de España: una fuerza cada vez mayor en la economía.* Document de Treball N. 32/2007, publicat pel Real Instituto Elcano. Madrid, novembre de 2007. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Elcano_es/Zonas_es/DT+32-2007
- **COMISIÓN ECONÓMICA PARA AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE (CEPAL).** *La inversión extranjera en América Latina y el Caribe.* Naciones Unidas, Santiago de Xile, 2008. <http://www.cepal.org/cgi-bin/getProd.asp?xml=/publicaciones/xml/0/32930/P32930.xml&xsl=/ddpe/tpl/p9f.xsl&base=/tpl/top-bottom.xsl>
- **GAVALDÀ, Marc.** *La reconcolonización. Repsol en América Latina: invasión y resistencias.* Icària Editorial, Col·lecció Antrazyt. Barcelona, setembre de 2003.
- **GAVALDÀ, Marc; CARRIÓN, Jesús.** *Desemmascarant la responsabilitat social corporativa. Repsol YPF un discurs socialment irresponsable.* Observatori del Deute en la Globalització, Àgora Nord Sud. Barcelona, 2006.
- **GUILLÉN, Mauro F.** *El auge de la empresa multinacional española.* Marcial Pons, col·lecció Economía y Empresa. Madrid, 2006.
- **KLEIN, Naomi** *No Logo. El poder de las marcas.* Paidós. Barcelona, 2001.

- **ORTEGA CERDÁ, Miquel.** *¿Debe el Estado ayudar a las transnacionales españolas?* Observatori del Deute en la Globalització i Muñoz Moa Editores Extremeños, col·lecció Pensamiento Global: Las claves del mundo actual. Brenes (Càceres), 2007.
- **RODRÍGUEZ, Luis; CALVO, Antonio; PAREJO, José Alberto; CUERVO, Álvaro.** *Manual de sistema financiero español.* 21a edició, 2008.
- **VAN DIJK, Michiel; SLOB, Bart (SOMO).** *Banco Santander. Vínculos financieros con empresas y proyectos controvertidos en el mundo.* Editat i coordinat per la Federación SETEM. Madrid, desembre de 2007.
- **VARGAS, Mónica.** *Dossier Repsol YPF 2006.* Observatori del Deute en la Globalització. Barcelona, 2006.
- **VERGER, Toni.** *El sutil poder de les transnacionals.* Contraarguments. Observatori del Deute en la Globalització i Icària Editorial. Barcelona, 2004.
- **WERNER, Klaus; WEISS, Hans.** *El libro negro de las marcas. El lado oscuro de las empresas globales.* Debate. Barcelona, 2004.

ARTICLES DE PREMSA

- **CABANA, F.** "Caixes-caixes i caixes-bancs", diari *Avui*, 2010.
- **CONTRERAS, E.** "Las cajas rechazan la entrada de capital privado aunque lo necesiten", diari *La Gaceta de los negocios*, 2010.
- **Diari Expansión.** El sector reclama una reforma que reduzca la presencia de polítics. 2010.
- **LAGARE, Manuel.** *¿Siguen siendo necesarias las Cajas de Ahorros?*, diari *El Mundo*, 2010.
- **NAVARRO, Jaime E.** *Ceca y los sindicatos abogan por la privatización parcial de las Cajas*, diari *Expansion*, 2010.
- **SABORIT, S.; NAVARRO, J.E.** *La metamorfosis de las cajas en bancos*, diari *Expansión*, 2010.
- **VEGAS, Patricia.** *¡Cuidado! La venta de participadas es el camino de las cajas para financiarse*, diari *El Economista*, 2010.

WEBGRAFIA BÀSICA

www.acciosolidaria.cat

www.afectadosporlahipoteca.com

www.bancsantandersensearmes.org

www.banktrack.org

www.bbvasensearmes.org

www.ceca.es

www.centredelas.org

www.cnmv.es

www.comunidadescaf.org

www.coop57.coop

www.enlazandoalternativas.org

www.frob.es

www.odg.cat

www.oikocredit.cat

www.omal.info

www.projectefiare.cat

www.triodos.es

CAIXES D'ESTALVIS I DESENVOLUPAMENT AL SUD

En ple procés de reestructuració forçada del sistema financer espanyol, us oferim aquest estudi sobre les Caixes d'Estalvis de l'estat i el seu vincle amb el desenvolupament als Països del Sud (altrament dits països empobrits). Un vincle que, com podreu veure, va bastant més enllà dels projectes de cooperació internacional finançats per l'Obra Social de les caixes i produeix efectes de caire totalment oposat.

La relació de les Caixes d'Estalvis catalanes i espanyoles amb actors d'*anticooperació* al Sud (empreses contaminants, vulneradores de drets humans, armamentístiques) i també al Nord (especulació immobiliària) és un clar indicador de la direcció que han pres en les darreres dècades aquestes entitats, que s'han anat allunyant progressivament del seu esperit fundacional (vocació social, inclusió financera, arrelament al territori) i s'acosten a la *bancarització* definitiva, avui en dia encara més propera gràcies a la Nova Llei de Caixes i el context de crisi financera mundial.

Com a persones estalviadores o inversores, ens ofereixen més garanties les caixes que els bancs, en el cas que la nostra ètica vulgui evitar perjudicis als pobles del Sud? Són les Finances Ètiques les hereves del model original de Caixes d'Estalvis? Aquestes són algunes de les preguntes que voldríem plantejar -i eventualment respondre- en aquest estudi que teniu entre mans.

AMB EL SUPORT DE:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament